

మహిళలు

జీవిత చరిత్ర,ధర్మాలు

భారత రమణీమణులు-స్త్రీ రత్నముల చరిత్రలు-2

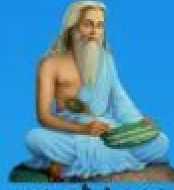
సదాశివ సమారంభాం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

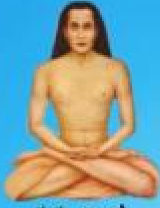

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాబాజీ

గురు గౌతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

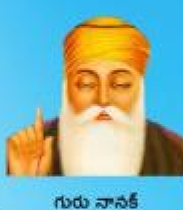

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

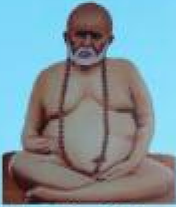

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతాం

గురు త్రైలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాబా

గురు అరబిందో

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను "నేను" తెలుసుకోవటానికి

నన్ను "నేను" మార్చుకోవటానికి

"నేను" గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంధాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంధాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంధాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంధాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకి దాదాపు **5000** పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా http://www.new.dli.ernet.in), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(https://archive.org), గూగుల్ వెబ్ సైట్(https://www.google.co.in), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(http://www.microsoft.com) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంధాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటే, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంధాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in లేక http://www.dli.ernet.in
2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: http://www.sairealattitudemanagement.org
3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com
సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement
సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంద వీడియోలు: https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంధపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020010004425

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం **ఉచితంగా eBook** రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంధముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Sai**R**eal**A**ttitude**M**anagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాధ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India: Inc ×

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home | Vision | Mission | Goals | Benefits | Content Selection | Current Status | People | Funding | Copyright Policy | FAQ | RFP

Books Journals Newspapers Palm-Leaves (Manuscripts)

Title: Ramayanam
Author:
Year: to
Subject: Any Subject
Language: Telugu
Scanning Centre: Any Centre
Clear | Search

Presentations and Report
Statistics Report
Status Report
Feedback | Suggestions | Problems | Missing links or Books

Click here for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

DLI

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click Here to know More about DLI New!

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD,Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	INSA	Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity NEW!

Title Beginning with.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Author's Last Name

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Year

1850-1900 | 1901-1910 | 1911-1920 | 1921-1930 | 1931-1940 | 1941-1950 | 1951-

Subject

Astrophysics | Biology | Chemistry | Education | Law | Mathematics | Mythology | Religion | For more subjects...

Language

Sanskrit | English | Bengali | Hindi | Kannada | Marathi | Tamil | Telugu | Urdu

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్న్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీ ర స్తు

భారతరమణీమణులు

రెండవ భాగము

బ్రహ్మశ్రీ, శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రికృతము.

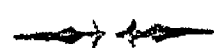
చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులుఅండ్‌సన్స్ వారిచేఁ

ప్రకటితము.

1940

విషయసూచిక.

1

రుద్రమ దేవి.

శ్రీ ర స్తు.

భారతరమణీమణులు

రు ద్ర మ దే వి.

సార్వభౌములలో నుత్తమోత్తముఁ డగు కాకతి గణపతిదేవుఁడు చిరకాలము భూమి నేలెను. ఆతనికి రుద్రమదేవి యను కొమార్తెమాత్రము ఉండెను. వేఱుగ పురుష సంతానము లేకపోయెను. అగుటచే నాతఁడు రుద్రమకే రాజ్య వ్యవహారములను నిర్వహించుపద్ధతు లన్నియుఁ నేర్పి మృతిఁజెందెను.

తండ్రిమరణానంతరము శివదేవయ్య యను మంత్రి సాహాయ్యమున రుద్రమదేవి సింహాసన మెక్కెను; గాని సామంతరాజులలోఁ గొందఱకు ఇది కంటకముగా నుండెను. "ఒక యాఁడుదానికి అంకితులమై యుండుటకంటె చచ్చుట మేలు" అని వారు భావించిరి. వారిలో హరిహరదేవుఁడు మురారిరావు అనువారు ముఖ్యులు.

ఇక్కడ ఓరుగంటిలో రుద్రమదేవి సింహాసన మెక్కిన కాలమునందే అక్కడ దేవగిరిలో మహాదేవరాజు గద్దె యెక్కెను. ఈతఁడు స్త్రీలజోలికిఁ బోవువాఁడు కాఁడు. అగు

టచే నాతని యాస్థానకవులు "మహాదేవరాజు పరాక్రమము నకు జంకి ఆంధ్రులు ఆఁడుదాని మఱుఁగు జొచ్చిరి" అని వర్ణింపసాగిరి. అది విని రాజు పొంగిపోసాగెను. ఈసమయము నందే హరిహరుఁడును మురారియు దేవగిరికిఁ బోయి మహా దేవరాజుతో మంతనము ప్రారంభించెను.

వారిలో వారికి మాటలు కలిసెను. ఇట్లుండఁగా రుద్రమదేవి కొమార్తె యగు ఉమ్మక్కకు పుత్రసంతానము కలుగ వలయు నని కోరి ఆమెను వెంటనిడుకొని బుద్ధగణపతినిఁ బూజించుటకు వడ్డపల్లెకును, ఏకవీరాదేవిని అర్చించుటకు మొగలిచెర్లకునుఁ బోయి అయిదుదినము లచ్చట నుండెను. ఓరుగల్లుసామ్రాజ్యమును ఎప్పుడు కూలఁద్రోయుదమా యని చూచుచున్న హరిహరుఁడును, మురారియు "ఇదే సమయము; మహాదేవరాజు సాయ మక్కఱలేకయే మనము సఫలమనో రథులము కావచ్చును" అని తలఁచి పోయి ఆమెను ముట్టడించిరి.

కాని వారు అనుకొనినట్లు జరుగలేదు. నిప్పులుగ్రక్కుచు వారు ముందునకు నడచిరి; గాని రుద్రమ వారికిఁ జిక్క లేదు. ఆమె యుక్తిచేసి వారిని ఏమరించి హుటాహుటిప్రయాణముతో ఓరుగంటికి వచ్చి చేరుకొనియెను. "తప్పిపోయెరా" యని శత్రువులు తహతహపడుచుండఁగా ఆంధ్రవీరులు వారినిఁ దాఁకిరి. పోరు ప్రారంభ మయ్యెను; గాని తెలుఁగువారి కత్తు

లకుఁ దృష్టి కలుగకపూర్వమే మహారాష్ట్రులు ఓడిపోయిరి. మురారియు, హరిహరుఁడును ఇహలోకమును విడిచిపోయిరి. రుద్రమదేవి వారి యైశ్వర్య మంతయుఁ గొల్లగొట్టించి ఆయ నంతధనముతో పద్మాక్షీదేవికి మహోత్సవములు చేయించెను.

ఇదంతయు నైనతరువాత మహాదేవరాజు మూఁడు లక్షల సైన్యముతో ఓరుగంటిమీఁదికి సావకాశముగా దండెత్తివచ్చెను. ఇది యిట్లు జరుగు నని యెఱింగి యంతకు పూర్వమే రుద్రమదేవి ఓరుగంటిదుర్గము ననేకవిధముల బాగు చేయించి సైన్యమును వృద్ధిచేసి కనిపెట్టుకొనియుండెను.

యుక్తసమయమున ఇరుతెగలవారును దలపడిరి. పదు నైదుదినములు రక్తనదులు ప్రవహించెను. తుదకు దేవగిరి యాదవులు పలాయనము చిత్తగించిరి. రుద్రమదేవి సేన కంత కును నాయకురాలై వారిని తఱిమితఱిమి కొట్టించెను. ఆంధ్ర వీరులు తన రాజధాని యగు దేవగిరిని సమీపించుట గని మహాదేవరాజు భీతుఁడై చేయునది లేక చేతులు జోడించుకొని రుద్రమదేవిని శరణువేఁడి ఆమె పాదములకడ అపరాధము క్రింద కోటిసువర్ణములు సమర్పించెను. అంతట రుద్రమదేవి ఆతనిని కరుణించి విడిచి ఓరుగంటిసామ్రాజ్యమునకును దేవ గిరిరాజ్యమునకును సరిహద్దున జయస్తంభములు నాటించి శాసనములు వ్రాయించి ఏఁబదిలక్షల హొన్నులను తనసైని కులకు బహుమానముగా నిచ్చెను.

రుద్రమదేవి యింక ననేకశత్రువులను తలయెత్తకుండఁ జేసి తన సామ్రాజ్యమున నేమియు కల్లోలములు పుట్టకుండ నతిజాగ్రత్తతోఁ బరిపాలించి ప్రజలను కన్నతల్లివలె రక్షించెను. కొంతకాలము జరిగిన తరువాత ఉమ్మక్క గర్భవతియై తొమ్మిదినెలలు మోసి యొక కుమారునిఁ గనియెను. మహాదేవయ్య సూచన ననుసరించి రుద్రమదేవి యాబాలునకు ప్రతాపరుద్రదేవుఁడు అని నామకరణము చేసి ఓరుగంటి సామ్రాజ్యమునకుఁ బట్టభద్రునిఁ గావించెను. పిదప కొన్ని దినములకు ఉమ్మక్క మఱియొకకుమారునిఁ గనియెను. ఆతనికి అన్నమదేవుఁడు అని పేరు పెట్టఁబడియెను. రుద్రమదేవియు, మహాదేవయ్యయు బాలకులకు సకలవిద్యలును నేర్పి ప్రజ్ఞావంతులను గావించిరి. మనుమని పరిపాలనమును గొన్నిదినములు చిత్తగించి రుద్రమదేవి శివసాయుజ్య మందెను.

మూఁడు లక్షల శత్రుసైన్యముతో స్వయముగ ఘోర యుద్ధము గావించి విజయమును బడసి పాదాక్రాంతుఁడైన వైరివలన కోటి సువర్ణము లపరాధముగఁ గైకొనిన స్త్రీని ప్రపంచమున కంతకు నొక్క యాంధ్రదేశము మాత్రమే చేయెత్తి చూపినది. తొల్లిటి యాంధ్రదేశము ఇట్టి అనేక స్త్రీరత్నములచే నలంకరింపఁబడి భారతదేశమున కంతకును నాయకమణియై విరాజిల్లినది.

2

పద్మావతి.

పద్మావతి.

మహాక్షేత్ర మగు జగన్నాథపట్టణమున అగ్నిహోత్రుఁడను నొక బ్రాహ్మణుఁడు నివసించియుండెను. ఆతఁడు వేదవేదాంగముల నామూలాగ్రముగఁ జదివిన విద్వాంసుఁడు. యాగము లనేకములు గావించిన యాహితాగ్ని. దయాసత్యశౌచములకుఁ దావలము. నిజముగ నాతఁడు "బ్రాహ్మణజాతి కలంకార" మని చెప్పుటకుఁ దగియుండెను. ఆతనికి లేక లేక యొక్క కొమార్తె గలిగెను. అగ్నిహోత్రుఁడు నాతనిభార్యయు, నాబిడ్డ నతిప్రేమతోఁ బెంచుచు నత్యానందము ననుభవించుచుండిరి. బిడ్డకు పద్మావతి యని ముద్దుపేరు పెట్టిరి.

పద్మావతి అంత చిన్నతనమునఁగూడ తోడి బాలికలవలె కేవలము నాటపాటలతో దిన మెల్లఁ గడుపక తలిదండ్రులు చనవు చూపిన కొలఁదియు, వారు చెప్పిన చొప్పున నడుచుకొనుచు, వారు ఆనందించిన కొలఁదియు సంతోషమును గూర్చుచు నుండెను.

ఆమె యౌవనము ప్రాపించునప్పటికి విద్యావతి గూడ నయ్యెను. బంగారమునకుఁ బరిమళ మబ్బినట్లు ప్రకాశించు

చున్న కొమార్తెకు తగిన వరునిఁ దెచ్చుటకుఁ దండ్రి ప్రయత్నములు ప్రారంభించెను.

జగన్నాథమున నిట్లుండఁగా, బిల్వా యను గ్రామమున అగ్నిహోత్రునితో సమానుఁడైన నారాయణభట్టు అను విద్వాంసునకు జయదేవుఁ డను కుమారుఁడు పుట్టి పెరుగుచుండెను. ఆతఁడు కారణజన్ముఁడో యనునట్లు బాల్యమునుండియు అద్భుతప్రతిభను ప్రకటించుచు గురువును తలిదండ్రులను, చూచినవారి నందఱను ఆశ్చర్యనిమగ్నులను గావించుచుండెను. పూర్తిగ యౌవనము వచ్చునప్పటికి ఆతఁడు సంగీతసాహిత్యములయందును, కవిత్వమునందును అసమానుఁ డయ్యెను.

అగ్నిహోత్రుఁడు వరాన్వేషణము ప్రారంభించెను; గాని పద్మావతికి తగిన భర్త యాతనికిఁ గాన్పింపలేదు. ఒకమాసము గడచినను సంకల్పము నెఱవేరక యాతఁడు తహతహపడుచుండఁగా దేశసంచారము చేయుబ్రాహ్మణులు "నీకొమార్తెకు జయదేవునికంటె మంచివరుఁడు ఇఁక దొరకఁడు" అని చెప్పిరి. "ఆస్తివిషయమున మేము చెప్పఁజాలము. నీస్థితికి నాతని స్థితికిని చూచి భేదమున్నది. ఆతఁడు వైభవములవిషయమున నీతో తూఁగఁజాలఁడు" అనికూడ వారు చెప్పిరి. అయినను ఆతఁడు బిల్వగ్రామమునకుఁ బోయి చూచి సకలమునకు సంతుష్టుఁడై "ఆస్తి సంగతి యోచింపఁదగినదిగాదు. నేఁడు లక్షాధికారియైయున్నవాఁడు రేపు భిక్షాధికారి కావచ్చును. అట్లే నేఁడు

భిక్షాధికారియై యున్న వాఁడు రేపు లక్షాధికారి కావచ్చును. ఇది యొకఁడు నిర్ణయింపఁజాలని విషయము. ఇంతకును జయదేవుఁడు ఇంత చిఱుతప్రాయముననే గొప్పయశస్సు నార్జించెను. ఇఁక నాతనికిఁ గావలసిన దేమున్నది?" అని తన మనస్సునకు సమాధానము చెప్పుకొని యీసంగతి భార్యకును కొమార్తెకును జెప్పెను. వారిరువురును గూడ తండ్రినిశ్చయము నంగీకరించిరి. జయదేవుని యశోగానమును పద్మావతిగూడ వినియున్నది; గావున నామె జయదేవుని తనకు భర్తను గావింపుఁడని దేవతలను ప్రార్థింపఁజొచ్చెను.

యుక్తసమయమున అగ్నిహోత్రుఁడు మఱల బిల్వగ్రామమునకుఁ బోయి తన యభిప్రాయము నెఱింగింపఁగా నారాయణభట్టును ఆతని భార్యయుఁగూడ వెంటనే యంగీకరించిరి. అంతట అగ్నిహోత్రుఁడు ఇంటికి వచ్చి సకలమును సిద్ధపఱిచి యొక శుభముహూర్తమున ఉభయుల ఖర్చులను తానే భరించి వైభవముతో వివాహమును గావించి కూఁతు నత్తవారింటికిఁ బంపెను.

యథార్థమున పద్మావతికి తండ్రియింటఁ జరిగినట్లు అత్తవారియింట జరుగదు. అక్కడ అన్నియు అసంపూర్ణము గనే యుండెను. అయినను ఆమె యేమియు వగవలేదు. జయదేవుఁడు తనభర్త యైనందులకు ఆమె చాల నానందింపసాగెను. అంతటి విద్వాంసుని చెట్టపట్టుట కెంత తపము చేయవలెను!

విద్యావతి యగుటవలన పద్మావతి యీరహస్యమును తెలిసి కొనఁగలిగెను.

జయదేవునకు పురాకృతపుణ్యలేశమున అపారమైన శ్రీకృష్ణభక్తి యలవడెను. అగుట నాతఁ డెప్పుడును శ్రీకృష్ణుని శ్రవణ మనన ధ్యానాదులచేఁ బూజించుచు నానందించు చుండెను. ఆతఁడు గీతగోవింద మను నొక గొప్ప గ్రంథమును సంస్కృతమున రచించెను. సంస్కృతమున ప్రవేశముగలవా రెల్లరు నాతని ప్రతిభను గ్రహించియే యుందురు.

జగద్వ్యాప్తమైన యాతని యశస్సుచే నాకర్షింపఁబడి సమీపగ్రామమున నివసించుచున్న ధనికుఁ డగు వర్తకుఁ డొక్కఁ డొకనాఁడువచ్చి జయదేవుని పాదములమీఁద వ్రాలి "మాగ్రామమునకు దయచేసి మమ్ము ఉద్ధరింపవలసిన" దని ప్రార్థించెను. అమాయిక మగు ఆవర్తకుని ప్రార్థన నాలకించి జయదేవుఁడు భార్యాసహితముగ ఆగ్రామమున కరిగి కొన్ని దినము లచ్చట నివసించి ఆవర్తకునకు ఆతని కుటుంబములోని వారికి ఇంకను గ్రామమునందలి మఱికొందఱకును జ్ఞానోపదేశము గావించి మఱల తన గ్రామమునకుఁ బ్రయాణ మయ్యెను. అప్పుడావర్తకుఁడు విలువగల అనేకవస్తువుల నీయఁ బోయెను; గాని యెంత ప్రార్థించినను జయదేవుఁడు అంగీకరింపలేదు. "నీవు నాకు ఒక్క దమ్మిడి యైన నీయనక్కఱలేదు. దీనులను పోషింపుము. అది భగవంతునకు ప్రీతికర" మని జయ

దేవుఁడు చెప్పెను. ఇక నేమి చేసినను ప్రయోజనము లేదని తెలిసికొని ఆవర్తకుఁడు జయదేవుఁ డెక్కిపోవుటకు నియమించిన బండి కడుగుభాగమున వరాల సంచులను గట్టించి "బిల్వగ్రామము చేరినతరువాత గురువు లెఱుంగకుండ ఈధనమును పద్మావతీదేవిగారికి సమర్పింపుము" అని బండివానికి చెప్పి పంపెను.

అందఱను ఆశీర్వదించి జయదేవుఁడును పద్మావతియు బండియెక్కిరి. గ్రామవాసులు ఊరు దాఁటునంతవఱకు సాగనంపిరి. శిష్యులును మఱి కొంతదూరమువఱకు వచ్చిరి. తుదకందఱును వెనుకకుఁ బోయిన రెండుగడియలకు బండి అరణ్యము ప్రవేశించెను. అందుఁగూడ కొంతదూరము పోయిన తరువాత దొంగలగుంపు ఒకటి వచ్చి బండి నాక్రమించెను. జయదేవుఁడు వారిని జూచి సంగతి యంతయు గ్రహించి "మీ కేమియు నభ్యంతరము లేదు. మీసంకల్ప మెట్లో అట్లు చేసికొనవచ్చును" అని చెప్పి భార్యతోఁ గూడ బండిదిగెను. దొంగలనాయకుఁడు ముందునకు వచ్చి "మీవద్ద నున్న దంతయు నిచ్చివేయుఁడు" అని చెప్పెను. జయదేవుఁడు అట్లే చేసెను. పద్మావతి తన యొడలిమీఁది వస్తువు లన్నియు నిచ్చి వేసెను. ఇది యిట్లు జరుగుచుండఁగా తక్కిన దొంగలు బండి యంతయు వెదకి బండి యడుగున కట్టఁబడియున్న వరాల మూటలుగూడ విప్పుకొనిరి అంతయు నైన తరువాత దొంగల నాయకుఁడు ముందునకు వచ్చి "ఈతని ధోరణి సందేహ

స్పదముగా నున్నది. ఇప్పు డిట్లు నిర్లిప్తతతోఁ బ్రవర్తించుట చాల అనుమానమునకు తావలముగా నున్నది. ఈతఁ డిప్పుడు మనల నేమియు చేయలేఁడుగదా; మన మీతని నిట్లె వదలి పెట్టితి మేని గ్రామమునకుఁ బోయి మన సంగతి అందఱకును దెలిపి మన నెత్తిమీఁదికిఁ దెచ్చును; గావున ఈతనిని కాలు చేతులు కట్టి పాడునూతిలోఁ బడవేసిరండు" అని చెప్పెను. దొంగలు అట్లే చేసిరి. తమ నాయకుని యాజ్ఞవలన వారు పద్మావతిని బండివానిని యథేచ్ఛగ విడిచి వెడలి పోయిరి.

బండివాఁడు ఎట్లో బ్రతికి స్వస్థలము చేరుకొని సంగతి యంతయు యజమానునకుఁ జెప్పెను. జరిగినదానికి వర్తకుఁ డెంతయు వగచి జయదేవకవిని వెదకి తెచ్చుటకు పదుగురు సేవకులను నియమించెను.

పద్మావతియు జారచోరులను, క్రూరమృగములను ఎట్లో తప్పించుకొని స్వగ్రామము చేరి సంగతి యంతయు బంధువుల కెఱింగించి భర్తనిమిత్తము విచారించుచు పానాహారములను విడిచియుండెను. బంధువులును జరిగినదానికి ఎంతయు వగచి జయదేవునినిమిత్తము కొందఱు బయలుదేఱిరి.

ఇది యిట్లుండఁగా క్రౌంచదేశపురాజు ఆపాడు నూయి యున్న అరణ్యమునకు వేఁటకు వచ్చి మృగములను చెండాడుచు నూతిచెంతకు రాఁగా అందునుండి అద్భుతగానము విన

వచ్చెను. అందుల కాశ్చర్యపడి రాజు దానిని సమీపించి చూడఁగా జయదేవుఁడు గాయములనుండి రక్తము కారు చున్నను లెక్కసేయక భక్త్యావేశమున తాను రచియించిన గీతగోవిందమునందలి కీర్తనలను పాడుచుండెను. రాజు ఇంగితము నెఱింగి సేవకులు జయదేవుని బైటికిఁ దీసి కట్లు విప్పిరి. రాజు సంగతి యంతయు విని ఆతఁడు జయదేవుఁ డగుట యెఱింగి "మహాత్మా! మీకుఁ దెలియనిది లేదు. గతించిన దానికి వగచుటకంటె ముందుచేయవలసిన పని ప్రారంభించుట మంచిది. అరిషడ్వర్గములను జయించిన తమకు దేహము ఇట్టి స్థితిలో నున్నందులకు వగవు లేకపోవచ్చును; గాని ప్రాణము నిలుచుటకు ఈపాంచభౌతిక దేహము ఆవశ్యకము; గావున దీనిని రక్షించుకొనవలసియున్నది. నాతోఁగూడ నాపురము నకు దయచేయవలయు నని ప్రార్థించుచున్నాను. అక్కడ సంస్థానవైద్యులు తమకు ఉచితచికిత్సలు చేయఁగలరు" అని ప్రార్థించెను. అందులకు కవి "రాజా! నీయాహ్వానమును తిర స్కరించుటకుఁ దగిన కారణము లేమియు లేవు. అయినను నీతో నొకటి చెప్పవలసియున్నది. మదైకజీవిత యగు నాపత్ని యెట్టిస్థితిలో నున్నదో తెలియదు. ఆమె బ్రతికియున్నచో వెదకి తెప్పింపఁగలవా? బ్రతికియున్నదో లేదో గూడ విచా రణ చేయవలసియున్నది. ఇందులకు నీవు పూనుకొందువా? నాకు నాశరీరమునకు చికిత్స చేయించుటకంటె నాభార్యను వెదకుట ముఖ్యకార్యము. అట్లు చేసెదవేని నేను నీపురము

నకు వచ్చెదను. లేకున్న ఈకుంభీపాకనరకమునుండి నన్నుద్ధరించితివి; గావున నాయాశీర్వచనములను బడసి నాదారిని నన్ను బోనిమ్ము. నీమేలు నెప్పటికిని మఱువను. నాభార్య కనఁబడినచో తరువాత నేను తప్పక నీపురమునకు వచ్చి నీదర్శనము చేసెదను'' అని బదులు చెప్పెను. దానిమీఁద రాజు తమ సెలవు ప్రకారము చేసెద నని మాట యీయఁగా కవి రాజుతోఁ గూడ క్రౌంచనగరమునకుఁ బోయెను.

రాజాజ్ఞవలన ఆస్థానవైద్యులు కవికి రాజోచితచికిత్సలు ప్రారంభించిరి. ఆచూకీ తీయుటలో నిపుణులైన యుద్యోగులు పద్మావతిని వెదకుటకు బయలుదేఱిరి.

అట వైద్యులు కవికి ఆరోగ్యస్నానము చేయించునప్పటికి ఇట రాజోద్యోగులు జగన్నాథమున పద్మావతినిఁ జూచిరి. వారు ఆమెకు సంగతి యంతయు నెఱింగించి పాలకి నెక్కించి పద్మావతిని క్రౌంచనగరమునకుఁ గొనిపోయిరి.

పద్మావతియు జయదేవుఁడును ఒకరి నొకరు చూచుకొనిన వెంటనే కౌఁగిలించుకొని జరిగిపోయిన దంతయుఁ దలఁచికొని కొంతసేపు వగచి పిదప నిట్లు శుభసమావేశము కలిగినందులకు ఆనందించి సర్వేశ్వరునకు నమస్కారము లర్పించి రాజును వినుతించిరి.

రాజును, రాణియుగూడ జయదేవుని పద్మావతిని చాల నాదరముతోఁ జూచుచుండిరి. ఒకనాఁడు పద్మావతి రాణికి ధర్మో

పదేశము గావించుచుండఁగా నొక దాసి వచ్చి రాజబంధువు లలో నొక యువకుఁడు చనిపోయె ననియు, పతివ్రతయైన యాతని భార్య సహగమనము చేయనున్న దనియుఁ జెప్పెను. అది విని యచట నున్నవా రందఱును ఆయువతి పాతివ్రత్య మును మిగులఁ గొనియాడిరి; గాని పద్మావతి యామాటలను, ఆపొగడ్తలను వినియు విననట్లు ఊరకుండెను. అందులకు ఆశ్చ ర్యచకితయై "పతివ్రతయైన యాయువతిని గుఱించి మేమంద ఱము నిట్లు అనేకవిధముల వినుతించుచుండఁగా మీ రేమియు మాట్లాడుట లేదేమి? ఈవార్తనే వినినట్లు లేదేమి?" యని ప్రశ్నించెను. అందులకు పద్మావతి మందహాసము గావించెను. అది చూచి రాణి అసంతృప్త యగుచుండఁగా పద్మావతి బొమలు ముడిచి "చెప్పుట కేమున్నది? లోకములో ననేక విధము లయిన వ్యక్తు లున్నవి. ఒక వ్యక్తి సంతోషించిన ఒక వ్యక్తి విచారించును. మఱియొక వ్యక్తి తటస్థముగ నుండును. ఇందులకు కారణ మేమని యెవరికిని అడుగవలసిన పని లేదు. ఇంతకును సహగమనము చేయఁబోవుచున్న ఆయువతి సుశీల యని మీరు చెప్పినచో నాకేమియు నభ్యంతరము లేదు. మఱియెందులకు పొగడలే దందువా? ఆమె పతివ్రతల కెల్ల నాయకమణియే యగునేని పతిమరణవార్త వినినంతనే భూ పతితయై ప్రాణములు విడిచియుండును. ఇట్లు పతి చితిచెంతకు స్వయముగ నడచిపోఁగలుగుచున్న ఆమెను గుఱించి వినుతులు చేయవలసినంత కారణము నాకు ఏమియుఁ గనపడలేదు" అని

పలికెను. ఇది విని కొందఱు బాగుగ నున్న దనుకొనిరి. కొందఱు "ఈమె యెంత గర్విష్ఠురాలు" అనుకొనిరి. రాణిగారి యాంతరంగికల మని ఒడలు విఱుచుకొని తిరుగు కొందఱు సన్నిహితలు "రాణిప్రశ్నకుఁ దగిన జవాబు గాదు. ఆమాటలలో చాల గర్వమున్నది" అని పలికిరి; గాని రాణియు పద్మావతియుఁగూడ నేమియు మాట్లాడలేదు. ఇరువురు నొకమా టొకరిముఖము నొకరు చూచుకొని ఇతరవిషయములను గుఱించి ప్రస్తావము ప్రారంభించిరి.

అయితే పద్మావతియెడల రాణికి భక్తి పోయిన దని స్పష్టముగాఁ జెప్పుటకు వీలు లేదు; గాని ఆమెను పరీక్షింపవలయునని సంకల్పము మాత్రము గలిగెను. ఆసంకల్పము నెఱవేర్చుకొనుట కామె సమయము నిరీక్షింపసాగెను.

కొన్నిదినములు గడచిపోయిన తరువాత రాజు మఱల వేటకు బయలుదేఱెను. జయదేవుఁడు గూడ వేఁటకు వెడలెను. ఇదియే సమయ మని రాణి దాసీలతో మంతనమాడి యథాపూర్వముగ వచ్చి పద్మావతితో మాటలాడుచుండెను.

అప్పుడొకదాసి వగచుచు వచ్చి "అమ్మా, ఏమి చెప్పుదును. రాజుగారితోఁగూడ వేటనిమిత్త మరణ్యమునకుఁ బోయిన కవిగారు పెద్దపులి వాతఁబడి పరలోకమునకుఁ బోయిరట" అని చెప్పెను. ఇది వినినతోడనే పద్మావతి "హా, నాథా," యని భూమిమీఁదఁ బడిపోయెను.

ముందు దాసీలు పరీక్షించిరి. పిదప రాణిగూడ పరీక్షించెను. ఎంతసేపు చూచినను పద్మావతి మఱల లేచు సూచనలు కాన్పింపలేదు. సంస్థానవైద్యులు వచ్చి "ఆశ లేదు" అని చెప్పిరి.

రాణికడుపులో రాయి పడెను. ఎంత యాపత్తు! "ఒకటి తలపఁగా నొకటి యైనది. ఇంతటి పతివ్రతాశిరోమణి గనుకనే నాఁడట్లు సంకోచము లేక పలికినది. కట్టా! నేనెంత దుర్మార్గురాలను. నేను చేసిన మోసము బయల్పడకమానదు. లోకములో నేనిఁక నెట్లు బ్రతుకుదును" అని రాణి యనేకవిధముల వగవఁజొచ్చెను. దాసీసుందరులుగూడ నోట మాటలేక బొమ్మలవలె నిలిచిపోయిరి.

ఇంతలో రాజు వచ్చెను. పద్మావతి మరణవార్తను విని జయదేవుఁడు ఖిన్నుఁడై వచ్చి యామెచెంతఁ గూర్చుండి వగవసాగెను. రాజు అనేకవిధముల నూరడించెను; గాని ప్రయోజనము కలుగలేదు. కవి యిట్లు కొంతతడవు వగచి "రాజా, నాచైతన్యము పోయినది. నేనిఁక చేయవలసిన దేమున్నది? నా ప్రియురాలికి నేను రచించిన గీతగోవింద మనిన చాల ప్రీతి. ఈమె బ్రతికి మఱల నేను పాడుచుండఁగా దానిని వినుట యెట్లును లేదు. ఈమె స్వయముగఁ బాడుటఁ గూడ నిఁక నసంభవమే. అయినను ఈమెకళేబరమువద్ద నైన నొకమాఱు పాడి నేను మనస్సునకు సమాధానము చెప్పు

కొనెదను. నావీణియను ఒక మాఱు తెప్పింపుము" అని చెప్పెను.

చూచుచుండఁగనే రాజభటులు పోయి వీణెను దెచ్చి యిచ్చిరి. జయదేవుఁడు దానిని అందుకొని సవరించి గొంతెత్తి పాడఁ దొడఁగెను. ఇరువదియైదవ యష్టపది ముగియునప్పటికి పద్మావతిముఖమున జీవకళ యంకురించెను. కొంతసేపటి కామె కదలెను. మఱి పదినిముసము లగునప్పటికి ఆమె కన్నులు దెఱచి చూచి లేచి పతిపాదములమీఁద వ్రాలి బాష్పధారలతో పాదములు కడిగెను. జయదేవుఁ డామె నాదరముతో లేవనెత్తి ఈశ్వరుని వినుతించెను. ఉన్నవా రందఱును ఆశ్చర్యచకితులై యుండఁగా రాణి ఆదంపతుల పాదములమీఁద వ్రాలి జరిగిన దంతయు నెఱింగించి రక్షింపఁ బ్రార్థించెను. రాజు మిగుల సిగ్గు పడుచుండఁగా ఆదంపతులు రాణికి ధైర్యము గొల్పి రాజు నూరడించిరి.

పిదపఁ గొన్ని దినము లక్కడనుండి ఆదంపతులు కాశికిఁ బోయిరి. అక్కడ ననేకులు స్త్రీలును పురుషులును గూడ వారి నాశ్రయించి ధర్మసూక్ష్మములను దెలిసికొని తర ణోపాయమును గాంచిరి.

కొన్ని మాసములు కాశిలోఁ గడపి జయదేవుఁడును పద్మావతియు స్వస్థలము చేరికొని అనేకులను సన్మార్గమునకుఁ ద్రిప్పి బ్రతికి యున్నంతకాలము శ్రీకృష్ణునిఁ బూజించి పిదప సాయుజ్యముక్తినిఁ బడసిరి.

3

లక్ష్మాణ్ణి.

లక్ష్మమ్మాణ్ణి.

మైసూరు రాజగు ఇమ్మాది కృష్ణరాజవొడయరున కీమె మూఁడవ రాణి. ఈమె కట్టిగోపాలరాజు ఉర్సుకొమార్తె. ఆతఁడు మైసూరుమహారాజువద్ద నొకసేనానాయకుఁడై యుండెను.

ఇమ్మాదికృష్ణరాజవొడయరునిఁ బెంచుకొనిన నందరాజు వద్ద హైదరు అను నొక తురుష్కుఁడు ముఖ్యాంతరంగికుఁడై యుండెను. హైదరు రాజున కిష్టముగా మసలుకొనుచునే యారాజ్యము నెట్లయిన హరింపవలయునని నిశ్చయించుకొని ఉపాయములను వెదకుచుండెను.

నందరాజు చనిపోవునపుడు "హైదరు నెట్టి యధికార మునందును నిలుపవల దని చెప్పిపోయెను. రాణి యగుజమ్మాన్ని గూడ అట్లే తలంచుచుండెను; గాని ప్రయోజనము గలుగ లేదు. హైదరు ఒకదినముకంటె నొకదినము తన బుద్ధిచాతు ర్యమువలన భృత్యవర్గమును వశపఱచుకొనుచుండెను. భర్త యనంతరము జమ్మాన్ని ఇమ్మాదికృష్ణరాజవొడయరునిఁ బెంచు కొని యాతనిపేర తాను రాజ్యము చేయుటకుఁ బ్రయ త్నించెను. ఈయత్నములో నామె హైదరున కాంతరంగిక్కుఁ

డగు ఖండేరావు అను మహారాష్ట్రసరదారుని లోఁపుచేసికొని యాలోచనలు ప్రారంభించెను; గాని ఈసంగతి యెట్లో తెలిసికొని హైదరు ఖండేరావును నిజగృహమున బంధించివేసెను. ఇమాదికృష్ణరాజు పేరునకు మాత్రము మైసూరుమహారాజుగా నుండెను; గాని యధికారమంతయు హైదరుచేతిలో నుండెను.

కొన్ని దినములు గడచినతరువాత కృష్ణరాజు ఆకస్మికముగా మృతి చెందెను. ఆతనికి నందరాజు చామరాజు నని యిరువురు పుత్రు లుండిరి. తండ్రి మరణానంతరము యథార్థమున మైసూరు ప్రభు వగు నందరాజు తన రాజ్యమును యథేచ్ఛగఁ బాలించుకొను నధికారము నిమిత్తము మరాటా సరదారుఁ డగు త్ర్యంబకరావుతో సకలసన్నాహములును గావింప సాగెను; గాని యచిరకాలమునందే యీసంగతి యెట్లో గ్రహించి హైదరు నందరాజును శూలముపయి నెక్కించి చంపించెను. చామరాజుగూడ పిదప కొన్ని దినములకు హైదరు భృత్యులవలననే చంపఁబడియెను ఇట్లు మైసూరు సింహాసన మధిష్ఠించుట కధికారు లగువారు తనచాతుర్యమున మృత్యువుపాలగుటవలన అడ్డులేక హైదరు 'ఇఁక సింహాసన మధిష్ఠించుట కెంతో వ్యవధి లేదు' అని యానందించుచుండెను.

పతిమృతివలనను, పుత్రుల మరణమువలనను క్రుంగి పోయియున్న లక్ష్మమ్మాణ్ణి కొన్ని మాసము లట్లే యుండి

పోయెను. ఇట్లుండఁగా నొకనాఁ డామె హృదయమున నవీనతేజ మంకురించెను. "ప్రాచీన మగు నీహిందూరాజ్యము ఒక యవనునిపాలఁ బడవలసినదేనా?" యని యామెకు ప్రశ్న కలిగెను. ఇది కలుగుటయే తడవుగ నామె శరీరము కంపించిపోయెను. "ఇట్టిది సంభవించినచో నిఁక నేను బ్రతికియుండు టెందులకు?" అని యామె నిశ్చయించుకొనియెను.

ఎట్లును హైదరుతో విరోధపడకతప్పదు. అయిన నింత వఱకును రాజకార్యప్రస్తావము నెఱుఁగని రాణి విరోధము నడుపువిధానము నెఱుఁగదు. ఎప్పు డెట్లు ప్రవర్తింపవల యునో వ్యవహారమునఁ బ్రవేశించి నేర్చుకొనవలసినదే.

తొలుత నామె దత్తపుత్త్రుని స్వీకరించి యాతని పేర తాను రాజ్యము చేయఁదలఁచెను. అందులకు ఆమె తన సోదరీ పుత్త్రుఁ డగు మాదూరు నరసరాజుగారి మనుమఁ డగు సిద్ధ రాజుగారి యర్హు లని నిశ్చయించుకొని యీసంగతి హైదరు నకుఁ దెలిపెను. ఇంతవఱకు నంతఃపురమును విడిచి బైటకు రాని దైనను రాణి మిగుల తేజస్వంతురా లని హైదరు విని యుండుటచే ఆమెకు ప్రత్యక్షముగా నిప్పుడే విరోధపడుట తన యభ్యుదయమునకు మంచిది గాదని గ్రహించి "దత్తుని నిర్ణ యించుటలో మీరే ప్రయాసపడ నేల?" అని చెప్పి కొందఱు బాలకులను రావించి యొకచో పూవులు, పుస్తకములు, ఖడ్గ ములు నుంచి "మీయిష్టమువచ్చినవి తీసికొనుఁడు" అని

చెప్పెను. అందఱు బాలకులలో ఆర్కాటరాధిపుఁ డగు దేవ రాజుకుమారుఁడు చామరాజుమాత్రము ఒక కత్తిని, ఒక అద్దమును దీసికొనియెను. తక్కినబాలకులు, పుస్తకములు, పూవులు, మిఠాయి మున్నగునవి తీసికొనిరి. అంతట హైదరు "ఇతఁడే తగినవాఁడు" అని చెప్పి చామరాజును రాణికి దత్తునిగా నేర్పఱిచి పేరునకుమాత్ర మాతఁడువానిని సింహాసన మెక్కించి తక్కిన వ్యవహారమంతయు దానే నిరంకుశముగ నడుపఁజొచ్చెను.

"కోటను బొక్కసమును స్వాధీనమున నుంచుకొని యున్న హైదరును ఓడించుట సామాన్యమైనది గాదు. ఇది నాయొక్కతవలనఁ గాదు" అని యోచించి రాణి ఇతరరాజులతో రాయబారములు నడుపసాగెను. అప్పుడు చెన్నపట్టణమున ఇంగ్లీషువారు ప్రబలులై యుండిరి. వారికి లార్డుపింగాటు అనునతఁడు గవర్నరుగా నుండెను. రాణి ఆతనివద్దకు తిరుమలరావు అను నొక వకీలును రాయబారిగాఁ బంపెను. రాణి యప్పుడు రెండుత్తరములు వ్రాసెను ఒకటి ఇంగ్లీషుగవర్నరునకు. అందు ఆమె తిరుమలరావు తనకు ముఖ్యుఁ డనియు ఆతఁ డేమి చేసినను దాని కామె కంగీకారమే యనియు వ్రాసెను. రెండవది తిరుమలరావునకు. అందు ఆమె "నీవు మాతరఫున సర్వము క్త్యారు వని పింగాటుదొరకు వ్రాసినాము. వారితో మాట్లాడి నీవు వ్యవహారము నెట్లో చక్కబెట్టవలెను. ఈసాహాయ్యము చేసినచో ఇంగ్లీషువారికి మేము సైన్యపు ఖర్చునిమిత్తము

కోటిరూపాయలును, దర్బారు వ్యయముల నిమిత్తము మూఁడు లక్షలును, ఇచ్చుటకు సిద్ధముగా నున్నాము. ఈకార్యమును చక్కబెట్టినచో నీకు మారాజ్యాదాయములో నూటికి పది రూపాయలవంతున బహుమతి చేసి నీవు బ్రతికియున్నంతకాలము గొప్పగా సన్మానించెదము. వంశపారంపర్యముగ దివాణ్ గిరీ నీకు ఇచ్చెదము" అని వ్రాసెను.

తిరుమలరావు చెన్నపట్టణమునకు వెళ్లి వ్యవహారము మాట్లాడఁజొచ్చెను; గాని యింతలో కంపెనీవారికి పింగాటు మీఁద కోపమువచ్చెను. పింగాటు అప్పు డేమిచేయుటకును గాకుండెను. ఈసందర్భమున మ్యాకర్టణ్ అను నతఁడు గవర్నరయ్యెను. తిరుమలరావు మ్యాకర్టణ్‌తో మఱల రాయబారము ప్రారంభించెను.

రాణికంటె ముందుగనే మ్యాకర్టణ్ హైదరును నాశనము చేయుచుండెను. అయినను అంతబలవంతునితో ప్రత్యేకముగ పోరాడి గెలుచుట దుర్ఘట మని యాతఁడు సందేహించుచుండెను. ఈస్థితిలో రాణి రాయబార మందెను. రాణి చాల సమర్థురాలు అని యాతఁ డదివఱకే వినియుండెను. "ఈమె తోడ్పాటు ఉండిన హైదరు కూలుట నిముసము" అని యాతఁడు తలఁచి ఈవ్యవహారము పరిష్కారము చేయవలసిన దని తంజావూరుసంస్థానమునకు రెసిడెంటుగా నున్న సలివణ్ అను ఉద్యోగిని నియమించెను.

సలివనువోరయు, తిరుమలరావును సకలమును చాల సమర్థతతోఁ జర్చించి వ్యవహారమును గుదిర్చిరి. సంవత్సరమునకు ౭½ లక్షల రూపాయలు కప్పమును, సాహాయ్య మైన వెంటనే ౧½ లక్షల యాదాయము గల దేశమును ఇచ్చుటకు రాణి యంగీకరించెను. అప్పుడు మ్యాక్కర్ట్నీ దొరయు, రాణియు అంగీకరించి ఈధృవపత్రమును స్థిరపఱచిరి.

ఇంగ్లీషువారి సైన్యము హైదరుమీఁద దండెత్తిన వెంటనే రాణిపక్షమువా రందఱును వానిమీఁద తిరుగఁబడవలయు ననియు, గ్రామములోని పోలీసువారు ఈరాణిపక్షమువారికి అవలంబముగ నుండవలయు ననియు ఏర్పాటు అయ్యెను. "శామయ్య అను శూరుఁ డగు సరదారు మనపక్షమున నున్నాఁడు గావున ఇంగ్లీషువారి సైన్యములను గజలహట్టీ కావేరీపురములమీఁదుగాఁ బంపవలసిన దని రాణి తిరుమల రావునకు వ్రాసెను.

ఇట్లు సకలప్రయత్నములును చాల చురుకుగా జరిగి పోవుచుండఁగా రాజద్రోహి యగు నొక సేవకుఁడు ఈసంగతి యంతయు హైదరునకుఁ దెలిపెను. అంత నాతఁడు తోఁక త్రొక్కిన త్రాఁచువలె మండిపడి రాణిపక్షమువారిలో దొరకినంతమందిని కైదుచేసెను. వారిలో కొందఱను చంపించెను. రాణికిఁ గూడ చెప్పరాని కష్టములు కలిగించెను. ఆసంగతులను రాణి తిరుమలరావునకు వ్రాసిన జాబువలన తెలియఁ గలవు.

*"మేము మాదీనావస్థను గుఱించి పలుమారు మీా కిది వఱకే తెలిపియున్నాము. మీారు మైసూరువిడిచి యిప్పటి కిరువది రెండు సంవత్సరములు కావచ్చినది. మేము ప్రతిదినమును ఈ యవనరాక్షసుఁడు (హైదరు కుమారుఁడైన టిప్పు) పెట్టెడి యనేకవిధములయిన బాధల ననుభవించుచునే యున్నాము వాఁడు మమ్ము నంతకంత కధికదుఃఖమున ముంచుచున్నాఁడు. వాఁడు స్ఫోటకపురుషు చెప్పి చామరాజు వొడయరును గుప్తముగాఁ జంపెను. మాకు శరీరమును కప్పుకొనుట కొకవస్త్రమయిన లేకుండ బాధపెట్టుచున్నాఁడు. మమ్ము రాజమందిరమందుండనీయక యచటనుండి వెడలఁగొట్టెను. మే మచటనుండి వచ్చునపుడు అచటనుండు కావలివారు మమ్ము పరీక్షించి చూచి యవమానించిరి. వారు మా దేహములయం దుండిన నగల నన్నిటిని దీసికొని మాకు కట్టుకొనుటకు ముతకవస్త్రము లిచ్చిరి. మాకు కాంతిరావుగారి ప్రాతగృహమున నొక వైపున నుండ స్థల మిచ్చిరి. మాచుట్టును ఘారా యుంచినారు. మాదాసీజనులందఱిలో మాకుఁ బండ్రెండుగుర నిచ్చి తక్కినవారిలోఁ గొందఱిని మహమ్మదీయమతస్థులుగాఁ జేసి వారి కతినికృష్టము లయినపనులను చెప్పిరి. మఱికొందఱిని అతిదూష్యమగు వేశ్యావృత్తి నవలంబింపఁజేసిరి. మిగిలినవారిచే శౌచకూపములను గడిగించుచున్నారు. నిత్యమును మాకు బిచ్చగాండ్ర కిచ్చుబత్యా మీాయఁబడును. మేము కుండలలో వండుకొని పర్ణపుటముల(విస్తరా

* అబలాసచ్చరిత్రరత్నమాలనుండి.

కుల్రలో భోజనము చేయుచుందుము. టిప్పు త్వరలోనే మమ్ము జంపుటకయి ప్రతిజ్ఞ చేసెనఁట. వాఁడెప్పుడు మాప్రాణములు గొనునో తెలియదు. మాకు మేలు సేయఁగోరి మీరు అనేక విధము లయిన సంకటముల ననుభవించితిరి. మాకొఱకు మీ రింగ్లీషువారితో స్నేహము చేయనెంచి జాన్‌సలివన్‌గారి తోడను, ఇతరయింగ్లీషు పరదార్లతోడను ప్రసంగించి వారు మాకు సహాయు లగునటులు చేసితిరి. ఇదియుఁగాక, మా కొఱకు మీమిత్రులను మీబంధువులను ఈమానవరాక్షసున కర్పింపవలసినవారయితిరి. ఇట్లు మీ కనేకనష్టములు కలుగుట తలఁచికొనిన నాగుండె యదరిపోవుచున్నది. ఇంత నష్టమైనను మన ప్రయత్నము కొనసాగి మారాజ్యమునకు స్వాతంత్ర్యము కలుగనందున నధికసంతాపముగా నున్నది. ఇఁక త్వరలోనే మానాశ మగుననుటకు సందియము లేదు. టిప్పు వద్దకు ఇప్పు డొక ఫ్రెంచివకీలు, వచ్చియున్నాఁడు. మమ్ము చంపకుండిన త్వరలోనే టిప్పునకు నాశము కలుగునని వాఁడు బోధించెనఁట. అందుపై నన్ను శీఘ్రముగాఁ జంప యత్నించిరఁట. టిప్పునకు ఫ్రెంచివారికి జరిగిన సంధినక లిందుతో పంపినాను. మీరది యింగ్లీషుగవర్నరుజనరలుగారికిఁ జూపవలెను. ఫ్రెంచివారిందు ప్రవేశించుటకుఁ బూర్వమే యింగ్లీషువారు తమసైన్యము నిందుఁ బంపి యీయవనరాక్షసు నడఁచనియెడల కంపెనీవారి రాజ్యమునకే మిగుల ముప్పు కలుగఁగలదు. అప్పుడందఱ ప్రాణములకును మోసము రాఁగలదు. ఇదివఱకు

రెండుమూఁడుసారులు జరిగినటుల మరల ఇంగ్లీషువారు విలంబము చేసినయెడల ఫ్రెంచివారు టిప్పుతోఁ గలిసి భయంకరమైన యగ్నియు ప్రచండమారుతమును గూడినటు లయి సకల దేశములను బాడుచేసి ప్రజాసంహార మొనరింతురు. ఇంగ్లీషు గవర్నరునకు మావిజ్ఞాపనమును గూర్చియుఁ మాప్రాణరక్షణమును గూర్చియు చింత లేకుండిన కంపెనీవారి రాజ్యమును రక్షించుకొనుట కయినను సైన్యము నతిత్వరితముగా నిందుఁ బంపవలయు నని నీవు అతనితోఁ జెప్పుము. అంతవఱ కెట్లయి నను మేము మాప్రాణములను రక్షించుకొనెదము."

"రాజ్యము మాకు లభించినపక్షమున హూణులకు ఒక కోటిరూపాయ లీయఁగలము. వారు సలివర్ దొరగారితో నైన కరారునామా చెల్లింపవలయును. సలివర్ మొదలగు సరదార్ల కందఱకు నగ్రహారము లిచ్చెదము. ఈయవనరాక్షసుఁ డతిక్రూరుఁ డయినందున ప్రజల కధికబాధ గలుగుచున్నది అందువలన సేనలోని సైనికు లందఱును వానికి విరుద్ధముగా నున్నారు. ఇట్టి సమయమున నింగ్లీషుసైన్యమునకు నిచ్చటి సైనికు లధికసాహాయ్యము చేయఁగలరు. ఇచట నున్నవా రందఱును వాని నాశమునే కోరుచున్నారు. ఇంగ్లీషుసైన్యమేవంక వచ్చినను వారి భోజనాదులకు కావలసినంత సామగ్రి యేమియు నాటంకము లేక దొరకును. కాన మీసామర్థ్యము నంతను వ్యయపఱిచి యుద్ధప్రయత్నములను జేసినయెడల శ్రీరంగనాథుఁడు తప్పక మీకు సహాయుఁ డౌనని నమ్మెదను."

పిదప అచిరకాలమునందే ఆంగ్లేయులు పూనా పేష్వా లను హైదరాబాదు నైజామును గూర్చుకొని వచ్చి టిప్పును ముట్టడించిరి. ఆయుద్ధముయొక్క వివరము లన్నియు నిచ్చటఁ జూపుటకు స్థలము చాలదు. ఆ యుద్ధమున టిప్పు మరణించెను. ఆతనిపక్ష మంతయు చెల్లాచెదరై పోయెను.

ఈతీరున మహారాణి లక్ష్మమ్మాణ్ణి మైసూరురాజ్యమునకు విజయమును చేకూర్చెను. ఆమె యింగ్లీషువారికి చేసినవాగ్దాన ముల నన్నిటినిఁ జెల్లించివేసెను. ఈయుద్ధమున అనంతసాహా య్యము చేసినందులకు ఇంగ్లీషువారు రాణియెడల చాల వినయవిధేయతలను జూపుచు ఆమెసామర్థ్యమును గొనియాడఁ గడఁగిరి. రాణికి పూర్ణయ్య యను మంత్రి సకలవిధములను చేదోడువాదోడుగ నుండి ఈకార్యమంతయు గట్టెక్కించెను. ఆమె కృష్ణరాజువొడయ రను బాలకుని రాజ్యాధిపతిగా నియ మించెను.

లక్ష్మమ్మాణ్ణి తిరుమలరావునకు చేసిన వాగ్దానము లన్నియు అన్నదానికంటె నధికముగాఁ జెల్లించెను; గాని దివాణ్ గిరీమాత్ర మాతని కిచ్చుటకు వీలుపడినది గాదు. అందులకు వగచి యామె యాతనిని మఱియొకవిధమున సంతోషపెట్టెను.

లక్ష్మమ్మాణ్ణి యెనుబదిసంవత్సరములు జీవించెను. ఈమె జీవితమధ్యమునఁ బడిన కష్టములు వర్ణింప శక్యము కానివైనను తుదకు సంభవించిన విజయమువలన అవి యన్నియు విస్మృ

తము లయ్యెను. ఈమె వివేకమును, సామర్థ్యమును అనేకచరిత్ర కారులు అభివర్ణించియున్నారు. రూపుమాసి పోనున్న యొక్క హిందూరాజ్యము నొకస్త్రీ నిలువఁబెట్టినది. తలఁచుకొనినచో ఇఁక పురుషులు ఎంత చేయలేరు?

మైసూరురాజ్యమున ఈమెను ఇప్పటికిని ప్రజలు "మాతుశ్రీలక్ష్మమ్మాణ్ణి" అని స్మరించెదరు.

4

ఖనా.

ఖనా.

ఖనాతలిదండ్రు లెవరో తెలియదు. ఆమె ననార్యులు పెంచిరి. వారే యామెకు జ్యోతిశ్శాస్త్రమున నఖండజ్ఞానము గలిగించిరి. ఆగ్రామమునందే మిహిరుఁడు అను బ్రాహ్మణబాలుఁడొకఁడు మఱియొక అనార్యకుటుంబమునఁ బెరుగుచుండెను. అతఁడు ఈపెంపుడుతండ్రివలన జ్యోతిశ్శాస్త్రమున అపార పాండిత్యమును సంపాదించెను.

కొంతకాల మైన తరువాత—ఈయిరువురును యుక్తవయస్కులైన పిదప పాలకులు ఖనాను మిహిరునకు యిచ్చి వివాహము గావించిరి. ఉభయులు నేకవిద్యయం దపారపాండితి గలవా రగుటచే చిత్తవృత్తుల కైక్యము సంఘటిల్లి, చాల ననురాగముతోఁ బ్రవర్తించుచుండిరి.

మిహిరుని గుఱించి యొక చిన్న కథ యున్నది. విక్రమాదిత్యుని సభలోని నవరత్నములలో వరాహమిహిరుఁడొకఁడు గదా! ఆతనికి ఒకకుమారుఁడు పుట్టెను. ఆకుమారుఁడే మిహిరుఁడు. వరాహమిహిరుఁడు మిహిరుని జాతకము వ్రాసెను. ఆవ్రాయుటలో నేదో పొరబాటు వచ్చుటచే ౧౦౦ సంవత్సరములకు బదులు ౧౦ సంవత్సరములే యాయుర్దాయము

వచ్చెను. "ఆయుర్హీనుఁడగు వీనిని పెంపఁ బోడఁగినచో ఆనంద సమయమున చనిపోవును; గాన ఇప్పుడే వీని నెందయిన విడిచి నచో ఒకసే దుఃఖ మగును; అని భావించి వరాహమిహిరుఁడు ఒక చిన్న దోనెలో బాలుని ఉంచి నదిలో విడిచెను. ఆ బాలుఁడు మిహిరుఁడు ఒక అనార్యునకు దొరకి వానివలనఁ బెంపఁ బడెను. ఈ కథ యథార్థ మని మేము చెప్పఁజాలము.

ఇట్లు కొంత కాలము గడచిన పిదప ఖనాకును, మిహిరు నకును గూడ ఆర్యులలోనికి వెళ్లవలయునని బుద్ధి పుట్టెను. తుదకు ఉభయులునుగూడ తమ్ము పెంచినవారిని అడిగి వారి సెలవుబడసి బయలుదేఱిరి. అపుడు వారిని పెంచిన అనార్యు లిర్వురును వారివెంట నొక పనికత్తె నంపి దానిచేతికి కొన్ని జ్యోతిషగ్రంథముల నిచ్చి "మార్గమధ్యమున వారి జ్యోతి శ్శాస్త్రపాండిత్యమును పరీక్షింపుము. వారు ఆశాస్త్రమున గొప్ప పండితులేని ఈగ్రంథములను వెనుకకుఁ గొనిరమ్ము. లేకున్న వారి కిచ్చి రమ్ము" అని చెప్పిరి.

ఆదాసి తమప్రభువులు చెప్పినట్లే చేసెను. వారు కొంత దూరము వచ్చునప్పటికి చేనిలో నొక యావు ఈనుటకు సిద్ధ ముగా నుండెను. "ఈయావునకుఁ బుట్టు దూడ ఎఱ్ఱగా నుండు నా? తెల్లగా నుండునా?" యని దాసి యడుగగా మిహిరుఁడు లెక్కవేసి చూచి తెల్లగా నుండు నని చెప్పెను. ఈవిషయమును దేల్చుకొనుటకు కొంతతడవు వారక్కడ నిలిచిపోయిరి; గాని

యావు తెల్లనిదూడనుకనుటకు మారుగా నెఱ్ఱని దూడ నీనెను. వెంటనే దాసి యాగ్రంథముల నన్నిటిని వారి కిచ్చివేసి తన మార్గమునఁ బోయెను. చాలకాలము కష్టపడి చదువుకొని స్వాధీనము చేసికొనిన శాస్త్రము నేఁ డిట్లు తేలిపోవుట చూచి "అసంస్కృతహృదయుఁడ నగు నాకు ఈగ్రంథములవలన మాత్ర మేమి ప్రయోజనము?" అని తలఁచి మిహిరుఁ డాగ్రంథములను ఏటిలోఁ బడవేసెను. "అయ్యో" అని ఖనా వెంటనే నదిలో నుఱికెను; గానియామెకు రెండుగ్రంథములు మాత్రమే దొరకెను. తక్కిన వన్నియుఁ బ్రవాహవేగమునఁ గొట్టుకొనిపోయెను.

పిదప వారు మఱల బయలుదేఱిరి. కొంతదూరము పోవునప్పటికి ఒకయూరు కాన్పించెను. అందు వేఁటకు వచ్చిన విక్రమార్కుఁడు విడిసియుండెను. మిహిరుఁ డాసంగతి విని దర్శనము చేసి తనప్రజ్ఞను జూపఁగా రాజు ఆతనిని దన యాస్థాన పండితునిగాఁ జేర్చుకొని వెంటఁగొనిపోయి "వీరిని జాగ్రత్తగాఁ జూడు" మని వరాహమిహిరున కప్పగించెను.

తాను నేర్చిన విద్యయందే వారు పండితు లగుటవలన వరాహమిహిరుఁడు మాటిమాటికిని బరీక్షించి వారి శక్తినిఁ దెలిసికొనియెను. "చిన్నలము; గాన సందేహములనుఁ దీర్ప వలయు" నని చెప్పుచు కఠినప్రశ్నలను వేసి ఆదంపతులు వరాహమిహిరుని పాండిత్యమునుఁ దెలిసికొనిరి. ఒకరి శక్తి యొక

రికిఁ దెలియవచ్చెను. ఈసంభాషణమున వరాహుఁడు మిహిరుఁడు తన కుమారుఁడే యని తెలిసికొని ఆసంగతి యంతయు నాతనికిఁ జెప్పి, ఇఁక కాన్పింపఁ డనుకొనిన కుమారుఁడు ఇంత శక్తిని సంపాదించి తనయంతవాఁడై మఱల తన యింటికి వచ్చినందులకు చాల నానందించెను. మిహిరుఁడు తండ్రిని, ఖనా మామగారిని చాల భక్తితోఁ బూజింపఁజొచ్చిరి.

ఈసంగతి రాజునకుఁ గూడఁ దెలియవచ్చెను. ఆతఁడు "పులికడుపున సింగము పుట్టిన" దని మిగుల నానందించి యొకనాఁడు "ఆకాశమునఁగల నక్షత్రము లెన్ని?" అని యడిగెను. అందులకు ప్రత్యుత్తరము చెప్పుటకు వ్యవధినిఁ గోరి తండ్రియుఁ గుమారుఁడును ఇంటికి వచ్చి లెక్క వేసిరి. గాని యెన్నివిధములఁ జూచినను తేలలేదు. తండ్రికంటె కుమారుఁడును, కుమారునికంటె తండ్రియు విచారింపఁగడఁగిరి. సభకంతకును తా మిరువురే జ్యోతిశ్శాస్త్రవిద్వాంసులు అథవా ఆవిద్యగూడ తెలిసినవారు నవరత్నములలోఁ గొంద ఉన్నను వీరి కెవ్వరును సాటిరారు. సాటిలేని అట్టి వీరే యీప్రశ్నకు సమాధానముఁ జెప్పలేకపోవుట లజ్జాస్పదము కాదా!

అయిన నేమి చేయవచ్చును. "పొరబడుచున్నా మేమో" యని వా రనేకపర్యాయములు లెక్కలుచేసిరి. "ఈదారితప్పేమో" యని వారు అనేకమార్గములు త్రొక్కిరి. గాని యెన్నివిధముల అవస్థలుపడినను లెక్క తేలలేదు. ఈవిచారమువలన

వారు దీనాననులై యుండుటఁ జూచి ఖనా సంగతి గ్రుచ్చి గ్రుచ్చి యడిగితెలిసికొని అతిసులభముగా తాను లెక్కచేసి నక్షత్రముల సంఖ్యను దేల్చి భర్తకును మామగారికినిఁ దెలిపెను. అంతట పురుషు లిరువురును ఆమె ప్రజ్ఞకుఁ జాల నానందించి రాజసభకుఁబోయి చెప్పిరి. "ఇది మా ప్రజ్ఞవలనఁ దేల లేదు. నాకోడలు లెక్కచేసి మాకుఁ జెప్పఁగా మేము మీ యెదుటఁ జెప్పితిమి" అని వరాహుఁడు చెప్పెను.

ఈమాటలు విని సభలోనివా రందఱును మిగుల నాశ్చర్యచకితులును, ఆనందభరితులు నై అనేకవిధములఁ గొనియాడిరి. రాజు "ఇంతవఱకును నాసభలో తొమ్మిది రత్నములు మాత్రమే యున్నవి. ఖనా దశమరత్నమై ప్రకాశింపవలసిన" దని చెప్పి సభకు వచ్చినతరువాత యామె ననేకవిధముల సత్కరించెను.

ఖనా కొంతకాలము భర్తతోడను, మామగారితోడను రాజసభకుఁ బోయి అనంతసమ్మానమును బడసి దిగంతము లన్నియు తనకీర్తితో నింపి స్వర్గమునకుఁ బోయెను.

5

సుశీల.

సుశీల.

శ్రీపురమున కౌశికుఁడు అను నొక బ్రాహ్మణుఁడు ఉండెను. వయసున నాతఁడు యువకుఁడు. ఆశ్రమమున బ్రహ్మచారి. ఆతఁడు తోడిబాలురవలె సంసారసాగరమునఁ గూలఁబడక పురమునకు బైట నదీతీరమున చిన్ని కుటీరమును నిర్మించుకొని యందు వసించి జపతపములం జేసికొనుచు మాధుకరాన్నముతో జీవములను నిలిపికొనుచుండెను.

ఒకనాఁ డాతఁడు నదీతీరమున నున్న యొక చెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండి జపము చేసికొనుచుండఁగా కొమ్మలమీఁదఁ గూర్చుండిన కొంగ యొకటి యాతనిమీఁద రెట్టవైచెను. అందుల కాతఁ డాగ్రహమహోగ్రుఁడై మీఁదికిఁ జూడఁగా వెంటనే యాపక్షి విలవిల దన్నుకొనుచు క్రిందఁబడి భస్మమై పోయెను.

ఆహా! ఎంత యద్భుతము కౌశికుఁ డెంత అమానుష శక్తిమంతుఁడు; అయిన నాతఁడు ఇంతవఱకును తన కింత శక్తి యున్నదని కలనైన నెఱుంగఁడు. కన్ను లెఱ్ఱజేసి చూచిన జగములు మండిపోవుటకంటె శక్తియేమి ఉన్నది?

ఈయెఱుకవలన అతనికి గర్వము ప్రబలెను. అహమిక వలన తామసము పెరిగెను. తన శక్తియొక్క పరిమితిని, దాని

యుపయోగమును జింతించుకొనుటలో నాతఁడు జపతపముల యెడల కొంచె మశ్రద్ధ చూపసాగెను.

ఆపురమున సోమశర్మ యను నొక బ్రాహ్మణుఁ డుండెను. ఆతఁడు సకలవిద్యలును నేర్చిన పండితుఁడే; గాని యెల్లప్పుడును ఆధ్యాత్మికచింతనమునందే ప్రవృత్తుఁడై వానప్రస్థుని వలె సంసారమును నిర్వహించుచుండెను.

ఆతని భార్యయే సుశీల. సుశీల యనిన పురమునందలి యెల్లరకును అధిక ప్రీతి. నిజముగ నాపురమున ఆమెకు సాటి స్త్రీ లేదు. సుశీలకు భర్తయే దైవము. ఆమె కితరచింతనము లేమియు లేవు. భర్త సుఖము భర్త యానందమే యామెకు సాధ్యము. ఏవిచారమును లేక యామె సదా భర్త చిత్తవృత్తి ననుసరించి ప్రవర్తించుచు ఆనందపరవశయై యుండును.

సోమశర్మకు సుశీల యెట్లు తగిన పత్నియో, సుశీలకు సోమశర్మ యట్లు తగిన భర్త. తనయెడల నామె యెంత భక్తిని జూపుచున్నదో యామె యెడల నాతఁ డంతటి ప్రేమ చూపుచుండెను. సుశీల సోమశర్మకు చీపురుముల్లయిన దగుల నీయదు. సోమశర్మ సుశీలకు మనస్సు నొవ్వనీయఁడు. భార్యాభర్తల యనురాగమునకు వా రుదాహరణముగ నుండిరి.

సుశీల సౌశీల్య మనంత మగుట యెఱింగి విజ్ఞానిశేఖరుఁ డగు సోమశర్మ యామెకు తత్త్వోపదేశము గావించెను.

అంతట నామె సకలము నెఱింగి భర్తను పూర్వాధికముగఁ బూజింపసాగెను.

ఒకనాఁడు కౌశికుఁడు మాధుకరము నిమిత్తము పురమున సంచరించుచు సోమశర్మ యింటికి వచ్చి వాకిట నిలిచి "భవతి భిక్షాం దేహి" యని పలికెను; గాని దైవవశమున నప్పుడు సుశీల నిద్రాముద్రితుఁ డగుచున్న భర్తకు పాదసేవ చేయుచుండెను. వాకిట బ్రహ్మచారి భిక్షార్థియై నిలిచియుండుట. కదలిన నిద్రించుచున్న భర్తకు నిద్రాభంగ మగుట. ఏమి సేయవచ్చును? జ్ఞానవతి యగు సుశీల యొక్క క్షణ మాలోచించి భర్తృపదసేవయే ప్రధాన మని నిశ్చయించుకొనియెను.

కొంతసేపటికి సోమశర్మ గాఢనిద్రం దవిలెను. అప్పుడు సుశీల మెల్లగ లేచి వచ్చి అన్నము గైకొని వాకిటికి వచ్చి నిలువఁగా కౌశికుఁడు భిక్షముఁ గైకొనక "బ్రాహ్మణుని, బ్రహ్మచారిని, తపోధనుని ఇంతసేపు నిలుపుటా." యని గద్దించి పలికెను. అందులకు సుశీల "తపోధనులైన మీకుఁ దెలియనిది లేదు. మీరు వచ్చునప్పటికి భర్తపాదములను విడుచుటకు వీలులేని స్థితిలో నుంటిని. క్షమింపవలెను" అని వినయముతో బతిమాలుకొనియెను; గాని అమానుషశక్తిసంపన్నుఁడ నని గర్వించియున్న బ్రాహ్మణునకు శాంత మెక్కడ? "పతిపాదములు విడువలేవా? వాకిట బ్రాహ్మణుఁడు పడిగాపులు పడియుండవలసిన

దేనా? చూడు నిన్నేమి చేసెదనో" యని కన్ను లెఱ్ఱజేసి గద్దించుచుఁ బలికెను. అందులకును సుశీల కోపపడక "అయ్యా, అగ్రహపడిన ప్రయోజనము లేదు. భర్తృశుశ్రూష వలద నిన అది శిష్టసమ్మత మయిన మాట గాదు. ఇంతకును నీ యెఱ్ఱని కండ్లకు నేలకూలుటకు నేను కొంగను గాను" అని పలికెను.

ఈమాట వినుటతోడనే కౌశికునకు ప్రాణము లెగించి పోయెను. "ఆసంగతి యీామె కెట్లు తెలిసినది." అని యాశ్చర్యచకితుఁడై సుశీలను మహాపతివ్రతనుగా భావించి యాతఁడామె పాదములమీఁద వ్రాలి "తల్లీ! క్షమించి నన్ను రక్షింపుము" అని ప్రార్థించెను.

అప్పుడు సుశీల "నీకు జ్ఞానోపదేశము చేయుటకు నేను తగను. మిథిలాపురమున ధర్మవ్యాధుఁ డను బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నుఁడు కలఁడు. ఆతనివద్దకుఁ బొమ్ము" అని చెప్పెను. కౌశికుఁడు మఱియొకమాఱు సుశీలకు మ్రొక్కి ధర్మవ్యాధుని వద్దకుఁ బోయి జ్ఞానోపదేశముఁ బడసెను.

సుశీల పూర్వాధికభక్తిశ్రద్ధలతో భర్తను సేవించి బ్రతికియున్నంతకాలము ఆనంద మనుభవించి అంతమున పతివ్రతలు పొందు లోకమును పొందెను.

6
సంయుక్త.

సంయుక్త.

ఢిల్లీచక్రవర్తి యగు అనంగపాలునకు ఇరువురు కొమార్తెలు ఉండిరి. వేఱుగ పుత్రసంతానము లేకపోయెను. ఆ యిరువురు కొమార్తెల నాతఁ డిరువురు రాజుల కిచ్చి పెండ్లి చేసెను. ఇరువుర కిరువురు బిడ్డలు పుట్టిరి. ఒక యామె కొడుకు పృథివీరాజు. ఇంకొక యామె కుమారుఁడు జయచంద్రుఁడు. అనంగపాలుఁడు తన రాజ్యమును పృథివీరాజున కిచ్చెను. పైతృక రాజ్యముతోఁబాటు మాతామహరాజ్యము గూడ సంక్రమించుటవలన పృథివీరాజు జయచంద్రునికంటె అంగబలమునందును, అర్థబలమునందు నధికుఁ డయ్యెను.

ఢిల్లీరాజ్యమును పృథివీరాజున కొక్కనికే యిచ్చుట వలన తాతమీఁదను, తానొక్కఁడే పుచ్చుకొనుటవలన పృథివీరాజుమీఁదను జయచంద్రుఁడు చాల పగఁబూనెను. ఇరువురును గూడ ఈ ద్వేషమును పురస్కరించుకొని అనేకపర్యాయములు యుద్ధములు చేసిరి.

పృథివీరాజునకు రెండు రాజ్యముల యాధిపత్య మున్న నేమి? తానే చక్రవర్తి నని జయచంద్రుఁడు రాజసూయ యాగము గావింపఁదలఁచెను. ఆయాగమునందే తనకొమా

త్రియు, నవలావణ్యవతియు నగు సంయుక్తకు స్వయంవరము గూడ చేయుటకు నిశ్చయించెను.

సకలసన్నాహములును పూర్తి యైన పిదప యుక్తసమయమున జయచంద్రుఁడు బ్రాహ్మణుల వేదఘోషములు మిన్నుముట్టుచుండ యజ్ఞశాలలోఁ బ్రవేశింపఁగా పృథివీరాజు ఆతని దాయాదిని జంపి ఆవార్త నాయజ్ఞశాలవద్ద ప్రకటన చేయించెను. ఆకస్మికముగా నిట్లు ఆశౌచము వచ్చుటవలన జయచంద్రుని రాజసూయము నిలిచిపోయెను. పృథివీరాజు ఇట్టి నీచపుఁబని చేసినందులకు జయచంద్రుఁడు చాల నాగ్రహపడియెను.

రాజసూయము నిలిచిపోయినను జయచంద్రుఁడు సంయుక్త స్వయంవరమును మానఁదలఁచుకోలేదు. ఆతఁడు తన్నిమిత్తము దేశదేశములయందున్న రాజపుత్రుల నందఱ నాహ్వానించెను. వారందఱును తమతమ వైభవములకుఁ దగునట్లు కనోజపట్టణమునకు వచ్చిరి. జయచంద్రుఁడు వారికిఁ దగిన విడుదుల నేర్పఱిచెను.

ముహూర్తము సమీపించెను సభాభవనము చాల రమ్యముగా నలంకరింపఁబడియెను. ప్రజలనేకులు వచ్చి నిర్దిష్టస్థలములయందు నిండిపోయిరి. పిదపఁ గొంతసేపటికి ఒక్కొక్కరాజపుత్రుఁడే వచ్చి నిర్దిష్టస్థలముల నాసీనులైరి. వారందఱును గంధర్వయువకులవలె చాల సుందరముగా నుండిరి.

ప్రజ లందఱును "ఇందఱు రాజపుత్రులలో వివాహకళ యెవ్వ నికి వచ్చినదా" యని విమర్శింపఁజొచ్చిరి. రాజపురుషు లంద ఱును చాల మెలఁకువతో సంచరించుచుండిరి.

జయచంద్రుఁడు వచ్చి యంతటను ఒకమాఱు కలయఁ జూచి యేర్పాటు లన్నియు చాల జాగ్రత్తగా నుండుట కానందించి యొక యున్నతాసనముఁ గూర్చుండెను. అప్పుడు కొందఱు సేవకులు అచ్చముగా పృథివీరాజువలె నున్న యొక విగ్రహమును ఆసభలో నుండియే కొనిపోయి ద్వార మున నుంచిరి ఆవిగ్రహము చేత నొక రజతదండ ముండెను. జయచంద్రుఁడు "పృథివీరాజు నానౌకరు" అను భావముతో నావిగ్రహము నక్కడ నుంపించెను ఈవిషయము నందఱును గ్రహించి చాల వింతపడిరి అందఱు నన్నివిధముల యోజింపఁ జొచ్చిరి; గాని యొక్కరును మాటలాడలేదు. అప్పుడు అక్కడ చీమ చిటుకు మనినను విన్పించునంత నిశ్శబ్దముగా నుండెను.

కొంతసేపటికి ఇరువురుచెలికత్తెలు వెంటరాఁగా పూల దండ చేఁబూని సంయుక్త వచ్చెను. సభలో నున్న వారందఱు నొక్కమాఱామెపై తమదృష్టులు బఱపిరి. అప్పు డామె గం ధర్వరమణివలె నపూర్వశోభతోఁ బ్రకాశించుచుండెను. చెలి కత్తె లామెను తండ్రి చెంతకుఁ దీసికొనివచ్చి నిలిపిరి. జయ చంద్రుఁడు ఆమెకు "తల్లీ, అనేకరాజపుత్రులు వచ్చియున్నారు.

ఇందు నీచిత్తమున కెక్కిన రాజపుత్రుని వరింపు" మని చెప్పి వెంట నుండి సంగతులు చెప్పుట కొరకు చెలికత్తెను నియమించెను.

తోడనే సంయుక్త తండ్రికిని రాజపుత్రు లున్న స్థలమునకును మధ్య వచ్చి నిలిచెను. ఆమె సిగ్గుపడుచున్న దని చెలికత్తె నింపాదిగా నడిపించుటకు చేయి పట్టుకొనిరెను; గాని సంయుక్త చేయి విడిపించుకొని ఒక్కక్షణకాలము ఆకసమువంకఁ జూచి రాజపుత్రుల నెవ్వరినిఁ జూడక గజగమనయై తిన్నగ ద్వారమునకుఁ బోయి యక్కడ నున్న పృథివీరాజు బొమ్మకంఠమున పూలదండ గీలించెను.

అంతట సభయం దంతట నొక్కటే కోలాహలమయ్యెను. రాజపుత్రు లందఱును లజ్జితు లైరి. ప్రజ లందఱును ఆశ్చర్యచకితు లైరి. ఏమగునో యని యాత్రముతోఁ జూచుచున్న శుద్ధాంతజన మంతయు తెల్లవోయెను దాసీలిరువురును, స్తంభితలై పోయిరి. రాజపురుషు లందఱును కళవళపడసాగిరి. జయచంద్రుఁడు మహోగ్రుఁడై "ఈతుచ్ఛురాలిని కైదులో వేయుఁడు" అని మేఘగంభీరభాషణములతోఁ బలికెను.

చూచుచుండఁగా సంయుక్త యంతఃపురమునకుఁ బోయెను. రాజపుత్రు లందఱును వచ్చునప్పుడు మానులై వచ్చినవారు ఇప్పుడు ఒకరితో నొకరు ఏమేమో మాట్లాడు

కొనుచు వెడలిపోయిరి. రాజపురుషులు వచ్చి ప్రజలను ఎక్కడివా రక్కడకుఁ బోవలయునని త్వరత్వరగాఁ బంపివేసిరి. క్షణములో ఆప్రదేశ మంతయు నిర్జన మయ్యెను.

సంయుక్త పోయి తన భవనమునఁ గూర్చుండెను ఆమె యప్పుడు ఏకాంతముగ నుండఁదలఁచెను; గాని యది కొనసాగలేదు. క్షణములో రాజబంధుపురాంద్రగుస్త్రీ లందఱును వచ్చి యామెను ముట్టడించిరి "చెల్లీ, ఇట్టి పని చేసితివేమే" యని మొదట కొందఱు సన్నసన్నముగ నడిగిరి. "ఇంత జేలవైతి వేలనే" యని కొంద అడిగిరి. "మన్మథరూపు లుండఁగా ద్వారపాలకుని వరించుట యెంత సిగ్గులచేటమ్మా" యని కొందఱు మెల్లమెల్లగాఁ దెల్పిరి "పాలవంటి కులమున కెంత యపకీర్తి తెచ్చితివే" యని కొంచెను దగ్గఱిబంధుపురాండ్రు రుసరుసలాడిరి. "తల్లిదండ్రులపాలిటి కార్చిచ్చు వైతివి గదే" యని యంతకంటె దగ్గఱివారు రుంజుకొనిరి. "ఇట్టి దుర్బుద్ధి యున్నదానవు సభలోని కేమని పోయితివే" యని ఒక ముదుసలియామె వచ్చి బుగ్గలు పొడిచెను. ఇంతలో మహిషాసురమర్దనివలె తల్లి వచ్చెను. ఆమెను జూచి అందఱును ఓసరిల్లి ఆమెకు అనుగ్రహము గలుగవలెనని యందఱును సంయుక్త ననేకవిధముల నిందింపసాగిరి.

తల్లివచ్చి "ఛీ, నాకడుపునఁ బుట్టక దొమ్మరిదానికి పుట్టలేకపోయితివా?" యని బుగ్గలుపొడిచి యిఁక మాట్లాడఁజాలక

పోయెను. ఇంతలో "ఏదీ? ఆపాతకి యెక్కడ నున్న" దని గద్దించుచు జయచంద్రుఁడు వచ్చెను. మఱల స్త్రీ లందఱును ఓసరిల్లి సంయుక్తను నిందింపఁజొచ్చిరి. తండ్రి వచ్చి "నిన్నేమి చేసినను పాపము లేదు. ఆఁడుపుట్టుక పుట్టితివి; గాని లేకున్న నిన్నింత ముక్కలుగా ఖండించియుందును. అందఱు రాజ పుత్రులు మదనమోహనులు దేవేంద్రవిభవు లుండఁగా సిగ్గులేని ఆదుర్మార్గుఁడు నానౌకరునకు సమానుఁడైనవాఁడు కావలసి వచ్చెనా?" యని మండిపడి పండ్లు పిండిచేసికొని "ఈయభాగ్యు రాలిని కైదులోఁ బెట్టుఁడు" అని యఱచెను. స్త్రీ లందఱును మఱల నిందలు ప్రారంభించిరి. ఎవ్వ రేమనినను, ఎవ్వ రేమి చేసినను సంయుక్త యేమియుఁ బలుకలేదు. మోమెత్తి చూడ లేదు. అప్పు డామె నిర్లక్ష్యత నుపలక్షించి జయచంద్రుఁడు మఱల క్రోధోద్రిక్తుఁడై "చూడవలదు. ఈతుచ్ఛురాలిని కైదులో బంధింపుఁడు" అని యఱచెను.

ఆమాటయే రెట్టించి రెట్టించి పలుకుటవలన నిజమేయను కొని దాసీసుందరు లామెను దీసికొని బయలుదేఱిరి. ఈవార్త ముందుగనే విని కారాగృహాధికారి యెదురువచ్చెను సంయుక్త వెంటవచ్చుచున్న జయచంద్రుఁడు "నరహంతకులకు నిర్దిష్ట మైన స్థలమున దీనిని బంధింపుము" అని యాజ్ఞాపించెను. కారా గారాధిపతి చిత్త మని యట్లే చేసెను. కొమార్తెను కైదులోఁ బెట్టించి జయచంద్రుఁడు చేయవలసిన వన్నియు కైదుఉద్యో గికి తెలిపి దాసీలను పొమ్మని ఇవ్వాలకు వచ్చెను. అప్పుడుగూడ

సంయుక్త యేమియు మాట్లాడలేదు. ఆమె శాశ్వతమౌనవ్రతము నవలంబించినట్లు ఉండెను.

ఈసంగతి యంతయు ఢిల్లీలోఁ దెలిసెను. పృథివీరాజు నకు విచారమును, ఆనందమునుగూడ నొక్కమాఱే గలిగెను. ఆవిచారానందములలో రోషముగూడ మిళితమయ్యె యుండెను. ఈవృత్తాంతమును చారుఁడు చెప్పినపుడు ప్రథమమున జయచంద్రుఁడు చేసిన పనికి మండిపడెను. పిదప సంయుక్త చేసిన కృత్యమునకు పొంగిపోయెను. ఆటుపిమ్మట సంయుక్త యెడల జయచంద్రుఁడు అవలంబించిన విధానమునకు విచారము పొంది ఆగ్రహమహోగ్రుఁడయ్యెను. "సంయుక్త మంచి పని చేసినది" గాని యీనీచున "కాశిక్ష చాలదు" అని పృథివీరాజు తలఁచెను.

పిదప చారుఁడు సంయుక్త అంతఃపురము ప్రవేశించిన తరువాతను, కారాగృహము చొచ్చిన పిమ్మటను జరిగిన వృత్తాంతములను జెప్పెను. ఇవి విని పృథివీరాజు తొలుతఁ గటకటంబడి "జయచంద్రునికంటె నధముఁ డీలోకమున లేఁడు. వాఁడు ఆముద్దులగుమ్మ నెన్నివిధములనైన పీడించును. నాపరోక్షమున నావిరోధికి స్వబుద్ధితో తీరని పరాభవము చేసి నాయెడల అంత యనురాగమును జూపిన యావగలాడిని, నాప్రాణాధికప్రియను ఉద్ధరింపకున్న నాకు లోకములు లేకుండఁ బోవును" అని నిశ్చయించెను.

పృథివీరాజు సేనాధిపతుల కాజ్ఞ లిచ్చుటయు, కన్యాకు బ్జమువిూఁదికి దండయాత్ర బయలుదేరుటకు ఒక్కనిముస ములో నయ్యెను. ఆసైన్య మంతయు నంచెలమీఁద అనుకొని నంతకంటె ముందుగనే వచ్చి కనోజుపట్టణమునకు కొంచెము దూరమున విడిసెను.

ఇట జయచంద్రుఁడు ఆవార్త నాలకించి యుద్ధమునకు సకలసన్నాహములును ప్రారంభించెను. విశేషించి పృథివీరాజు వచ్చినది మొదలు సంయుక్తను చాల బాధలు పెట్టసాగెను. సంయుక్త యున్న గదిబైట ఆమె చెలికత్తెలే విచ్చుకత్తులు బూని కావలియుండిరి. జయచంద్రునియెదుట వారు సంయుక్తను, మర్మస్పృక్కు లగు వాగ్వజ్రములతో వేధింపసాగిరి. "పృథివీరాజు దండెత్తి వచ్చెనని నీవు మురియనక్కఱలేదు. నిన్ను ఆతఁడు ఉద్ధరించునని కూడ నీవు ఆశపడనక్కఱలేదు. ఆయాశాపాతకుఁడు ఇక్కడనుండి ప్రాణములతోఁ బోయి నప్పుడు చూతములే" యని మాటిమాటికి నామెను వేధింప సాగిరి గాని యేమాటలకును సంయుక్త జవాబు చెప్పుట మానివైచెను.

జయచంద్రుని సేనాసన్నాహ మంతయుఁ బూర్తి యయ్యెను. ఒకనాఁటి రాత్రి సేనాధిపతి యగు ఆతతాయి అంధకారమున పృథివీరాజుమీఁదఁబడి ఆతని సైన్యమును చెదరఁ గొట్టి యుద్ధసామగ్రి నంతను కొల్లగొట్టి ఆతనిని కైదులోఁ బెట్ట విశ్వప్రయత్నములు గావించుచుండెను. శత్రువులకు

ప్రయత్నములు తెలియఁగూడ దని కోట బైట నున్న సైన్యమున నెచ్చటను దీపములు లేకుండఁజేయఁబడెను. ఆతతాయి క్రిందియుద్యోగు లందఱును చాల యడావుడిగా నటునిటు సంచరించుచుండిరి.

ఈసమయమున అయిదాఱుగురు ఆశ్వికులు సేనాపరీక్ష సేయునట్లు నటించుచు నచ్చట రవంతసేపు సంచరించి "భద్రముగ నుండుఁడు. శత్రువుల ప్రయత్నములను కనిపెట్టి వచ్చెదము" అని పృథివీరాజు గుడారము లున్న దిక్కునకు ఉడాయించిరి. కొంతసేపయిన తరువాత అక్కడ నున్న సైనికాధికారులకు వారినిగుఱించి సందియములు తోఁచెను. తోడనే వారు పరిశీలనము ప్రారంభించిరి. దుర్గముబైటను, దుర్గము లోపలనుగూడ ఎక్కడివా రక్కడనే పరిశీలనము ప్రారంభింపఁగా కైదులో సంయుక్తయు, అచ్చటఁ గావున్న చెలికత్తెలును గూడ లేరని తెలియవచ్చెను. అందఱును కంగారుపడఁజొచ్చిరి. "సంయుక్త పురుషవేషము ధరించి చెలికత్తెలతోఁగూడ డిల్లీ సేనానివేశమునకుఁ బోయె" నని కోటయందంతటను పెద్దకోలాహలము ప్రారంభ మయ్యెను.

ఇక్కడ నిది యిట్లు జరుగుచుండఁగనే అక్కడ సంయుక్త పృథివీరాజు శిబిరము జేరి చెలికత్తెలు పురుషవేషము తీసివేయఁగా రాజునెదుటకుఁ బోయి నిలిచి గాంధర్వవిధి నాతనిం బెండ్లియాడెను. ఈసంగతి అచ్చటఁగూడ సంయుక్తచెలికత్తెలకు మఱియెరికినిఁ దెలియదు.

ఈసంగతియొక్క వాస్తవస్థితి యంతయు నెప్పుడు స్పష్టముగఁ దెలిసెనో యావెంటనే యాతతాయి డిల్లీ శిబిరములదెసకు సైన్యప్రవాహమును మఱలించెను. అంతకు మున్నే ఆయంధకారమున నక్కడక్కడ నిలిచియున్న వేఁగుల వాండ్రు పరాకులు చెప్పఁగా డిల్లీసైన్యసాగరము ముందునకు కదలెను. ఉభయప్రవాహములును మధ్యభాగమున సమరము ప్రారంభించెను. వీరి యుత్సాహము వేరు. వారి సంతోషము వేరు. ఉభయులునుగూడ ఒడల్లు మఱచి పోరఁదొడఁగిరి. "దేవీ, ఇది గాదు వినోదములకు సమయ" మని సంయుక్తవద్ద సెలవుగొని పృథివీరాజుగూడ యుద్ధరంగమున నవతరించెను.

సంకులసమరము ప్రారంభ మైనది మొదలు ఆతతాయి పృథివీరాజునిమిత్తము వెదకసాగెను. కొంతసేపటికి ఆతఁడు కాన్పింపఁగా "నిలుము. మగవాఁడవేని ఇటు రమ్ము" అని సింహగర్జనము చేసెను. అప్పుడు రాజును ఆతతాయియు ద్వంద్వయుద్ధము ప్రారంభించిరి.

ఉభయులునుగూడ తమ చాతుర్య మంతయుఁ జూపి పరస్పరాఘాతములను తప్పించుకొనుచు అంతకంతకు జటిలము లగు పద్ధతు లవలంబించి యుద్ధము సేయఁదొడఁగిరి. కొంతసేపటికి ఆతతాయికి ఒక మంచి యవకాశము దొరకెను. ఆసందర్భమును బోనీయక యాతఁడు రాజును సంహరించుటకు తటాలున కత్తియెత్తెను. ఆతఁ డాకత్తిని విసరఁబూను

నంతలో వెనుకనుండి యొక వీరుఁడు వచ్చి ఆచేతిని ఖండించి క్రిందఁబడఁగొట్టెను. "ఛీ, ఎవఁడురా!" యని యాతతాయి వెనుదిరిగి చూచి పడిపోయెను; ఎదుట నున్న వీరునిఁ జూచి రాజు ఆశ్చర్యచకితుఁ డగుచుండఁగా ఆవీరుఁడు "రాజా, ఆశ్చర్యమున కిది యదను గాదు. కత్తి విసరుము" అని ప్రోత్సహించెను. రాజు అట్లేచేయుటకుఁ బ్రారంభింపఁగా క్రొత్తవీరుఁడు గూడ కనోజుసైనికులను మట్టుపెట్టసాగెను.

ఒక క్షణములో ఆతతాయి పడిన వార్త తెలియఁగా కనోజుసైన్య మంతయుఁ జెల్లాచెదరు కాఁజొచ్చెను; గాని ఢిల్లీ వీరులు వారిని విడువక కసిమసంగఁజొచ్చిరి. రాజు ఒడలు తెలియక పీనుఁగుగుట్టలను వేయసాగెను. కొంతసేపయిన తరువాత క్రొత్తవీరుఁడు "రాజా, నిలువుము. ఇఁక పౌరుషము చాలింపుము. వారు పాఱుబోతులు. స్త్రీలకంటె నధములు" అని వారించెను. రాజు శాంతించినతోడనే ఢిల్లీ ఫౌఁజు అంతయు శాంతించెను. చూడఁగా నక్కడ మందున కైన నొక్క కనోజుసైనికుఁడు కాన్పింపఁ డయ్యెను. రాజు సైనికుల నందఱను పొగడి గాయపడినవారికి చికిత్సలు చేయ నియమించి క్రొత్తవీరుని వెంటనిడుకొని తన శిబిరమునకుఁ బోయెను.

"శిబిరము చేరిన పిదపఁగూడ పృథివీరాజు క్రొత్తవీరుని గుఱుతింపలేకపోయెను. ముఖమునఁ బొంగిపొరలిపోవుచున్న లావణ్యమును, విశాలనయనములయం దుచ్ఛలితం బగుచున్న

తారళ్యమును, కలికిపలుకులయం దుత్తరంగిత మగుచున్న మాధుర్యమును జూచి యరసొక్కి పృథివీరాజు మున్నెన్నఁడో యొకప్పు డాతనితోఁ జాలతడవు మాట్లాడియున్న ట్లనుమానించుచు నడుగుట గౌరవము కాదనియు, కొంతతడ వేదో ముచ్చటించుచుఁ గూర్చుండిన తెలియకపోదనియుఁ దలంచి యాతని నెదుటఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని యాతఁడు తనకుఁ గావించిన మహోపకారమునకు కృతజ్ఞత చూపఁదొడఁగెను. క్రొత్త వీరుఁడును ఇంకను రాజు తన్ను గుఱుతింపనందులకు ముసిముసినగవులు నగుచు నల్లనల్లనఁ దగునట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చుచుండెను. ఎంతకును రాజు కృతార్థుఁడు కాలేక "నాజ్ఞాపకశక్తి యిట్లు మందమైపోయిన దేల?" యని చాల దొట్రుపడసాగెను. ఇఁకఁ దన్ను గుర్తించుట రాజువలనఁ గాదని తలఁచి వీరుఁ డాపటకుటీర మంతయు మెరసిపోవునట్లు విద్యుత్కటాక్షముల నంతట నొక్కమాఱు నెఱపి మోము వంచి యూరకుండెను. అంత దరహాసితవదనలై సంయుక్త చెలికత్తె లిరువురును మదనుని పూవుటమ్ములవలె క్షణములో వచ్చి వీరుని భుజములపైఁ జేతుల నానుకొని యిరుదెసల నిలుచుండిరి అప్పుడు రాజు హృదయ మొక్కమాఱు కలఁగిపోయెను. వెంటనే యాతఁడు వీరుని చేయి పట్టుకొని ముఖముదెస గంభీరముగఁ జూచి "సంయుక్తా!" యని పిలిచెను.

"ఇఁక వీరుఁ డటఁ గూరుచుండఁజాలక తటాలునరాజు చేయివిడిపించుకొని యడుగులు తడఁబడ శరవేగమున మఱి

యొక పటకుటీరమునకుఁ బోయెను. చెలికత్తె లంత సిగ్గెందులకే యని రాజుదెసకుఁజూచిరి. వెంటనే రాజు సంయుక్తా యని పిలుచుచు నామె యున్న పటకుటీరమునకుఁ బోయి యెంత వెనుకకుఁ బోఁ బోవుచున్నను వదలక యామె చేయి పట్టుకొని తీసికొనివచ్చి యంకతలమునఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొని ప్రియమారఁ గౌఁగిలించుకొని మోము ముద్దాడి "దేవీ, నాఁడు మానము నిలిపితివి. నేఁడు ప్రాణము నిలిపితివి" అని యనేకవిధములఁ గొనియాడఁదొడఁగెను. వీరుఁడు సంయుక్త యని పాఠకుల కిఁక తెలుపనక్కఱ లేదు. రాజట్లు చేయుటవలన సంయుక్త కెక్కడ లేని సిగ్గును వచ్చెను. పాప మాముద్దరాలి నాలజ్జ యుక్కిరిబిక్కిరి గావించి వైచెను. అక్కతన నామె యేమియు మాట్లాడఁజాలక మోము వంచికొని రాజు దృఢాలింగనమున గరఁగిపోవుచుఁ గూర్చుండి యుండెను.

ఇట్లు సంపూర్ణవిజయము గలుగుటవలన పృథివీరాజు దుర్గమును ముట్టడించుట మాని సంయుక్తను దీసికొని ఢిల్లీకి వెడలిపోయెను.

దీనితో జయచంద్రుని క్రోధాగ్ని యెంతవఱకును బెరుగవలెనో యంతవఱకును బెరిగిపోయెను. "ఇఁక వీనిని బ్రతుక నీయఁగూడదు" అని తలఁచి యాతఁడు గజ్నీపట్టణమును పరిపాలనముచేయుచున్న శహాబుద్దీనుగోరీ అను తురుష్కునివద్దకు రాయబార మంపెను.

పృథివీరాజు ఢిల్లీచేరికొనిన తరువాత భోగపరాయణుఁడై పోయెను. ఆతఁడు రాజ్యతంత్రమును మఱచిపోయెను. రాజకార్యములను నిర్లక్ష్యము చేయఁజొచ్చెను. కొందఱు ఉద్యోగులను కారణాభాసములను జూపి శిక్షింపఁబూనెను. ఈశిక్షలకు అలిగి యాస్థితిగతు లన్నియుఁ జూచి కొందఱు ఉద్యోగులు గజ్నీపట్టణమునకుఁ బోయి యచ్చటి పాలకుని రాజు మీఁదికి దండెత్తివచ్చునట్లు ప్రోత్సాహపఱిచిరి.

ఇంతటితో హిందూదేశముయొక్క దౌర్భాగ్యదశ పూర్తియయ్యెను శహాబుద్దీనుగోరీ వెంటనే బ్రహ్మాండమైన సైన్యముతో దండెత్తివచ్చెను. జయచంద్రుఁడును; పృథివీరాజు ఉద్యోగులును ఆతనితోఁ గలిసిరి. స్థానేశ్వరక్షేత్రమున యుద్ధము జరిగెను. చాల దినములు గడచిన తరువాత రాజు ఓడిపోయెను. ఈవార్త విని సంయుక్త మున్నగు స్త్రీలు ఢిల్లీలో అగ్నిగుండములయం దుఱికి ప్రాణములను విడిచి వీరస్వర్గమునకుఁ బోయిరి. చితులతో నిండియున్న ఢిల్లీని స్వాధీనము చేసికొని గోరీ హిందూదేశమున మహమ్మదీయపరిపాలనమునకు పునాదులు వేసెను

7

అహల్యాబాయి.

అహల్యాబాయి.

బొంబాయిపరగణాయందలి అహమ్మదునగరుతాలూకాలో పాథరడే యను నొక పల్లెయందు ఆనందరావుసిందే యను నొక మహారాష్ట్ర గృహస్థుఁడు నివసించియుండెను. ఆతఁడు ధనవంతుఁడు గాఁడు. వ్యవసాయ మాతని ముఖ్యవృత్తి. స్వభావమున నాతఁడు చాల సాత్వికుఁడు. ఆతని భార్య భర్తకుఁ దగిన రమణి. అనురూపసంపతు లగుటవలన వారి కేమిటను తక్కువ గాన్పింపకుండెను.

కాని సంసారులకు ఎన్ని యున్నను సంతానము లేకున్న అంతయుఁ గొదువయే. క్రొత్తవారితో సమావేశ మయినపుడు "మీకెంత ధన మున్నది? మీవైభవ మెంత?" అని యిట్టి ప్రశ్నల నెవరు నడుగరు. "మీకెందఱు బిడ్డ లమ్మా?" లేకున్న "మీకు సంతాన మెంతయ్యా" అని యడిగెదరు. ఈప్రశ్నలు సంసారికి సంతానముకంటె ప్రధాన మైనది లేదని చెప్పుచున్నవి.

ఆనందరావున కిప్పుడు ఆసంతానమే లేకయుండెను. ఆతఁడును ఆతని భార్యయుఁగూడ నందులకు చాల విషాదము పొందుచుండిరి. అయితే ఈశ్వరానుగ్రహము కలుగనపుడు మానవుల విచారమును, మానవుల కోర్కెలు నేమగును?

ఒకనాఁ డొక బైరాగి భిక్షార్థము వారి యింటికి వచ్చి దంపతు లిరువురునుగూడ దీనాననులై యుండుటఁ జూచి వారికి సంతానము లేకపోవుట గ్రహించి "విచారము వలదు. మీరు కోల్హాపురమునకు వెళ్లి అచ్చటి జగదంబికను గొలిచెద రేని సంతానము గలుగు" నని చెప్పి వెడలిపోయెను. అందు లకు వారు ఆశ్చర్యచకితులై "అయాచితముగ నీతఁడు ఈవిష యమును జెప్పిపోయెను. కారణము భగవంతున కెఱుక. మన మీఁద జగదంబికకు అనుగ్రహము కలిగిన ట్లున్నది." అని కూడఁబలికికొని యుక్తసమయమున కోల్హాపురము వెళ్లి ఒక సంవత్సరకాల మామెను గొలిచిరి. ఒకనాఁటిరాత్రి జగదంబిక ఆదంపతుల కిరువురకునుగూడ స్వప్నమున సాక్షాత్కరించి "మీసేవకు మెచ్చితిని. మీకోరిక నెఱవేఱును. ఇఁక మీస్వస్థ లమునకు వెడలిపొండు" అని చెప్పెను. వెంటనే వారు మేల్కాంచి స్వప్నవృత్తాంత మొకరి కొకరు తెల్పుకొని మఱు నాఁడు జగదంబికను గొలిచి సెలవుగోరి స్వస్థలమునకు వెడలి పోయిరి.

పిదప అచిరకాలమునందే ఆనందరావుభార్య గర్భవతి యై నవమాసములు మోసి యొక మంచిలగ్నమున కొమా ర్తెను గనియెను. బాలికకు అహల్య యని నామకరణము చేసి లేక లేక కలిగిన దగుటచే ఆదంపతులు చాల ప్రేమతోఁ బెంచు కొనుచుండిరి.

యుక్తసమయమున ఆనందరావు అహల్యను విద్యా

భ్యాసము నిమిత్తము బడికి పంపఁదొడగెను. బడిపంతులు చాల మంచివాఁడు. పయిగ నాతనికి సంతానము లేదు. బడికి వచ్చు పిల్ల లందఱియందును అహల్య యొక్క తెయే చాల సత్ప్రివర్తనముతో నుండెను. అన్ని కారణములవలనను పంతులు ఆమెను కొమార్తను వోలె ప్రేమించుచు చాల శ్రద్ధతో చదువు చెప్పుచుండెను. అహల్యయు పంతులు చనువుచూపిన కొలఁది నెత్తెక్కి త్రొక్కక చాల భయభక్తులతో మెలఁగు చుండెను.

అహల్యకు తొమ్మిది సంవత్సరములు నిండెను. ఆనంద రావునకు కొమార్తకు పెండ్లిచేయవలసిన సమయము వచ్చె నని తోఁచెను. ఆతఁడు అనేకయువకులనుగూర్చి ప్రయత్నిం చెను; గాని యొక్కఁడు నాతనికి నచ్చ లేదు. శుద్ధసాత్వికురా లగు అహల్యకు ఎవనినో యొకనిని సాహసించి నిశ్చయించుట యాతని కిష్టము లేకుండెను.

ఇట్లుండఁగా పూనాలో పేష్వాగా నున్న బాలాజీబాజీ రావు తమ్ముఁ డగు రఘునాథ రావు మల్హారరావుహోళకరును, ఆతని కుమారుఁ డగు ఖండేరావును వెంట నిడుకొని ఉత్తర దేశములకు యుద్ధమునకు వెడలి అక్కడ శత్రువులను జయించి విజయానందముతో వెనుకకు మఱలెను. ఆతనికి మార్గవశమున పాథరవటీగ్రామము తగిలెను. పేష్వా లంద ఱును ఆమార్గమున పూనానుండి మఱియొకచోటుకుఁ గాని

మఱియొకచోటనుండి పూనాకుఁగాని పోవలసివచ్చినపుడు ఈ గ్రామమువిూఁదనుండియే పోవుచుండిరి. పాథరవటీగ్రామమున ఆనందరావు ఇంటి కెదుట నొక పెద్ద హానుమదాలయము గలదు. పేష్వాల కదియే బస. రఘునాథరావుగూడ నక్కడనే బసచేసెను.

నాఁడు పంతులు పిల్లలకు ఆటవిడు పిచ్చి హానుమదాలయమునకుఁ బోయి రఘునాథరావుతో మాట్లాడుచుండెను. అది విని యెప్పుడు నాతని విడిచియుండని అహాల్య అక్కడకుఁ బోయి ఆతని యొడిలోఁ గూర్చుండెను. పంతులు ప్రేమతో రా తల్లీ యని యామెను బుజ్జగించెను.

అహాల్య చూచుటకు గంధర్వాంగనలవంటి సుందరి గాదు; గాని సంసారిణులకుఁ దీసిపోవు సుందరిమాత్రముగాదు. ఆమెముఖమున నేదో యొక యపూర్వప్రభ గూడ ప్రకాశించుచుండెను. అది చూచి రఘునాథరావు పంతులు నడిగి సంగతు లన్నియు దెలిసికొని "మల్హారిరావూ, నీకుమారునకు కన్యను వెదకుచుంటివి. ఇంతవఱకును తగిన కన్య నీకుఁ గాన్పింపలేదు. ఈ యహాల్య మన ఖండేరావునకు తగిన కన్య యని తోఁచుచున్నది. ఆమె సౌభాగ్యరేఖలతోడనే గాని ఆమె తండ్రి బీదతనముతో మన కేమియు సంబంధము లేదు. ఈపిల్లను విడుచుటకు నామన మంగీకరించుట లేదు. నీవు ఏమనియెదవు?" అని యడిగెను. అందులకు మల్హారిరావు "విూ

చిత్తము. నాకేమియు నభ్యంతరము లేదు" అని చెప్పఁగా రఘునాథరావు పంతులు నడిగెను. ఆతఁడుగూడ నట్లే చెప్పఁగా నాతఁడు ఆనందరావునకు వర్తమానము చేసి తన యభిప్రాయము నెఱింగించెను. "మల్హారిరావుగా రెక్కడ? నేనెక్కడ? వారికిని నాకును హస్తిమశకాంతరము గలదు. నన్నిట్లు అడుగుటలో నాకేమియు బోధపడుట లేదు" అని ఆనందరావు చెప్పెను. పంతులు సంగతి యంతయుఁ జెప్పెను. "రఘునాథరావుగారు మిమ్ము మేలమాడుట లేదు. నాకుఁగూడ నట్టి సంకల్పమే గలిగినది. మీరు బీద లైనను సంపన్ను లైనను మాకు బాధ లేదు. ఈబాలికను జూచిన ఎట్లయిన నాకుమారునకుఁ జేసికొనవలయు నని ఉబలాటము పెరిగిపోవుచున్నది మీరు మఱియొకరీతిని భావింపవలదు" అని మల్హారిరావు చెప్పెను. "ఇప్పు డేమనియెదవు?" అని రఘునాథరావు మఱల నడుగఁగా "ఇది యేమో చాల వింతగా నున్నది. మల్హారిరావుగారి మాటలు నాసందేహమును గొట్టినవి; గాని ఆశ్చర్యము మాత్రము గలుగుచున్నది. దేవరవారు ఎట్లు చేసినను నాకు సమ్మతమే. అయినను నామనసును నేను నమ్మలేకుండనున్నాను" అని ఆనందరావు మఱల జవాబు చెప్పెను. "అట్లయిన అంతయు చూచుచుండుము" అని చెప్పి రఘునాథరావు సిద్ధాంతులను రప్పించి ముహూర్తము స్థిరపఱిపించి ఉభయపక్షములవారి బంధువులను రప్పించి మహావైభవముతో అహల్యాఖండేరావులకు వివాహము చేయించెను.

పెండ్లియైన తరువాత అహల్య తఱుచు అత్తవారియింటి యందే యుండవలసివచ్చెను. మల్హారిరావు ఒక్క క్షణమైన నామెను విడిచియుండఁజాలక పోవుచుండెను.

ఆతఁడు ఏకార్యమునకు వెళ్లవలసివచ్చినను, ఏయుద్ధమునకుఁ బోవలసివచ్చినను, "తల్లీ, పోయివత్తుమా?" అనియహల్య నడిగి యామెచేత చిత్త మనిపించుకొని మఱి పోయెడివాఁడు. ఆమె చిత్త మనిన కార్యమునఁగాని యుద్ధమునఁగాని తప్పక జయము గలుగవలసినదియే. ఇందుచే నాతఁడు 'అహల్య జయలక్ష్మియొక్క అవతారము' అని చెప్పుచుండెను. అహల్య వయసునఁ జాలఁ జిన్నదే; గాని అసమానబుద్ధిమతి గావున మామగారు తనయెడల ప్రేమ చూపినకొలఁదియు నాతనిని గౌరవింపసాగెను. కొన్నిదినములు గడచునప్పటికి అహల్య మామగారి స్వభావమును చక్కఁగ గుఱుతించి తానే యాతనికి చేయవలసిన సేవ లన్నియుఁ జేయుచు మఱింత యానంద పెట్టసాగెను.

అహల్య అత్తగారి పేరు గౌతమాబాయి. నిజమునకు ఆమె గృహకృత్యములయందు చాల సమర్థురాలే; గాని కోప మధికము. అనేకసంవత్సరములనుండి ఆమెసేవలు చేయుచుండు దాసీలుగూడ ఆమె మనసున కెక్కునట్లు ప్రవర్తింపలేకుండిరి. అట్టిస్థితిలో అహల్య ఒకటిరెండుమాసములయందే సంగతు లన్నియు గ్రహించి ఆమె చెప్పుటకుఁ బూర్వమే యామెకుఁ

గావలసిన పను లన్నియు స్వయముగఁ జేయుచు సంతోషింపఁ జేయఁదొడఁగెను. ఇది చూచి దాసీ లందఱు నాశ్చర్యచకిత లగుచుండిరి.

మల్హారిరావున కిరువురు కొమార్తెలు. పెద్దయామె పేరు హారకుబాయి. చిన్నయామె ఉదాబాయి. అహల్య తన చాతుర్యమువలన అత్తగారినివలెనే వారిని గూడ గౌరవించుచు వారిచేతఁగూడ చాల ప్రేమింపఁబడఁ జొచ్చెను.

వారి గృహమున దాసీలు చాలమంది యుండిరి. ప్రత్యేకముగ అహల్యకు సేవఁజేయుటకే కొందఱు నియమింపఁబడియుండిరి. అయినను అహల్య తన పను లన్నియు తానే చేసికొనుచు ఆపరిచారికలకు ఆయాసము లేకుండఁజేయుచుండెను. ఇంతేగాక అప్పు డపుడు తనకు మామగారు ఇచ్చు ద్రవ్యములోఁ జాలభాగము తన దాసీలకు ఇచ్చుచు వారి దారిద్ర్యమును బాపుచుండెను. ఇందువలనఁగూడ నామె దాసీలకు చాల ప్రేమాస్పదురా లయ్యెను.

అహల్య ఇంకను చిన్నపిల్ల. భర్తతో మాట్లాడుటకు వీలులేని స్థితి. అయినను ఖండేరావు వివేకమహితుఁ డగుటవలన తలిదండ్రులకుఁ జేయు సేవలవలనను, తక్కిన ప్రవర్తనము వలనను తన భార్యయొక్క మంచితనమును గ్రహించి చాల నానందింపఁజొచ్చెను.

అన్నిటికంటెను అహల్య దైవభక్తి విశేషముగా నుండెను. ఆమె యత్తగారు ఎల్లవేళలను దేవతార్చనము సేయుచునే యుండెను; గాని ఆవిషయమున అత్తగారికంటె కోడలే యధికురా లని అహల్య ప్రఖ్యాతి వహించెను.

ఇన్ని కారణములవలన చిన్నతనమునందే అహల్య అత్తవారి యూరునఁగూడ చాల ప్రఖ్యాతిని సంపాదించెను.

పెండ్లి యైన అయిదుసంవత్సరములకు అహల్య రజస్వల యయ్యెను. మంచిముహూర్తమున పెద్దలు అహల్యకును ఖండేరావునకును పునస్సంధానము గావించిరి. "భర్తకు ప్రత్యక్షముగ సేవఁజేయుటకు నేఁటికి వీలు అయ్యె" నని యామె మహోల్లాసముతో సీత, సావిత్రి మున్నగు పురాతన భారతాంగనలవలె భర్తను సేవింపఁజొచ్చెను. కొన్ని దినములకు ఆమెకు మాలేరావు అనుకుమారుఁడును మంచాబాయి అను కొమార్తెయుఁ గలిగిరి. "ఇట్లు అత్తమామల సంపూర్ణకటాక్షము, భర్తయొక్క యమితానురాగము, ఆఁడుబిడ్డల ప్రేమ, సేవకజనుల భక్తి, కన్యాపుత్త్రుల బాలలీలలు, అపరిమితైశ్వర్యము మొదలైన సుఖసాధనము లేకీభవించి తన్ను కొలువ అహల్యాబాయి కొన్నిసంవత్సరములు సౌఖ్యసముద్రములో మునిఁగియుండెను."

ఇట్లు కాలము గడచిపోవుచుండఁగా మల్హారిరావునకు తురుష్కులతో యుద్ధము పొసఁగెను. వీరుఁడు గావున ఖండే

రావుగూడ తండ్రితో యుద్ధమునకుఁ బోయెను. మల్హారి రావును ఖండేరావునుగూడ తమచాతుర్య మంతయుఁ జూపిరి. ఇంతలో శత్రునాయకుని చతురతతోఁ బట్టుకొనఁబోవు చుండఁగా ఖండేరావు గుండుదెబ్బ తిని చనిపోయెను.

ఈవార్త తెలియగనే అహల్యాబాయి సహగమన మునకు సిద్ధపడెను అది విని మల్హారిరావు ద్రుతగమనమున వచ్చి "తల్లీ, ఖండూ చనిపోయినందులకే వగచుచుండఁగా నీవు నన్ను దుఃఖసాగరపుపంకమున ముంచి వేసెదవా! నీపతిభక్తి యసాధారణ మనుట నెఱుఁగుదును. నీపాతివ్రత్యమును శత్రువులుగూడ శంకింపఁజాలరు. ఈవిధముగఁ గా కున్నను నీకెప్పటి కైన స్వర్గము కరతలామలకము. నేను ముసలితనమువలన చీకియున్నాను. ఖండూ కొట్టిన వజ్రాఘాతముమీఁద నీవు పిడుగులు గురిపించుట మంచిదా? నీవు లేకున్న నీచిన్ని బాలుని పక్షమున ఈరాజ్యము నెవ రేలెదరు?" అని యనేక విధముల ప్రార్థించి యనేకవిధముల నచ్చచెప్పెను. ఈమాట లకు బదులు చెప్పఁజాలక అహల్యాబాయి సహగమనమును మానివేసెను.

కొలఁదికాలము నడచునప్పటికి సహగమనము మానుట కింత పట్టుపట్టిన మల్హారిరావు గతించెను. అది యైన ఆఱు మాసములకు మాలేరావు (అహల్యాబాయి కొడుకు) చని పోయెను. అయినను ఇఁక హృదయమున విచారమునకుఁ

జోటీయఁగూడ దని యామె దృఢపఱచుకొనియెను. అయినను మల్హారిరావునకుఁ దనయెడలఁ గల ప్రేమను ఆమె మఱువఁ జాలకుండెను.

మాలేరావుసంగతి యామె పూర్తిగ మఱచిపోయెను. అందులకు అనేక కారణము లున్నవి. నిజముగ కడుపునఁ బుట్టిన మాలేరావుకంటె నామెకు శత్రువుఁ డుండఁడు. ఎట్లు పుట్టెనో! అట్టి సాధ్వీమణికి కుమారుఁడైన మాలేరావునకు బ్రహ్మ ద్వేషము పుట్టెను.

దాని నిచ్చట వర్ణించుటకుఁ జోటు చాలదు. అయినను ఒకటి రెండు విషయముల నిచ్చటఁ జూపకతీఱదు. అహల్యా బాయి బ్రాహ్మణులను గొనియాడిన నీతఁడు తెగనాడును. ఆమె "నాయనా, బ్రాహ్మణులకు వస్త్రదానము చేయు" మనిన బ్రాహ్మణులను బిలిపించి బట్టల మడతలలో తేళ్ల నునిచి యిచ్చును. పయిగా అవి కుట్టుటవలన బ్రాహ్మణులు బాధపడు చుండిన నీతఁడు వికవిక నవ్వును. "నాయనా, బ్రాహ్మణులకు సువర్ణ దానము చేయు" మని తల్లి చెప్పిన నీతఁడు వారిని బిలిపించి కలశములలో సువర్ణము నుంచి వానిపై నసహ్యము లగు పురుగుల నుంచి బ్రాహ్మణుల కిచ్చును. వానినిఁ జూచి బ్రాహ్మణు లదరిపడిన నీతఁడు కిలకిల నవ్వుచు నెగతాళి చేయును.

కుమారుఁడు ఇట్టివాఁ డగుటచే నామె యనేకవిధ ముల విచారించెడిది. అప్పు లందఱును "నీకుమారుఁడు

మంచివాఁడు గాఁడు. ఆతనికి రాజ్యము నీయకుము" అని చెప్పిరి. అహల్యకుఁ గూడ నట్టి సంకల్పమే యుండెను; గాని పేష్వాల బలవంతమువలన ఆతఁడే రాజ్యమునకు వచ్చెను. వచ్చినను కొలఁదిమాసములకే పరలోకమునకుఁ బోయెను. కుమారుఁడు చనిపోయినందులకు అహల్య వగచుటకు మాఱు ఆనందించెను.

మంచివాఁడో, చెడ్డవాఁడో, మాలేరావు గతించెను. ఇప్పు డిందూరు రాజ్యమును పాలింపవలసినవారెవరు? అప్పుడు గంగాధరయశవంతు అను నాతఁడు అహల్యాబాయికి దివానుగా నుండెను. ఆతఁడు "మీజ్ఞాతులలో నొకకుఱ్ఱవానినిఁ బెంచుకొనవలసినది. ఆతఁడు పెద్ద యగునంతవఱకును ఆతనిపేర నేను పాలనము జరిపెదను మీరు కొన్ని గ్రామములు పుచ్చుకొని వాని యాదాయమును ఖర్చుపెట్టుకొనుచు స్వేచ్ఛగా నుండవలసినది" అని చెప్పెను; గాని యందుల కంగీకరింపక అహల్య "నేనే రాజ్యము చేసెద" నని చెప్పెను.

దీనిమీఁద దివానునకు దుర్బుద్ధి పుట్టెను. అప్పుడు పూనాలో మాధవరావు పేష్వాయై యుండె ననియు, నాతని తమ్ముఁడు రఘునాథరావు అనియు ఇదివఱకుఁ జెప్పియుంటిమి గదా? రఘునాథరావు అన్న వెనుక అగస్త్యభ్రాతవలె నుండుట కంగీకరింపక స్వతంత్రముగ నొకరాజ్యమును సంపాదించుటకు ఆలోచనలు చేయుచుండెను. ఈసంగతి విని గంగాధర

యశవంతు "హోళకరువారి రాజ్యమునకు ఇప్పుడు వారసు లెవరును లేరు; గావున మీరు వచ్చినచో దీనిని సులభముగ స్వాధీనము చేసికొనవచ్చు" నని వర్తమానము చేసెను. ఈ వార్త వచ్చుటయే తడవుగ రఘునాథరావు ఏఁబదివేల సైన్యము వెంటనిడుకొని మాళవదేశము మీఁదికి బయలు దేరెను.

ఇది విని అహల్య మందహాసము గావించెను. "లోకములో దుష్టులలో నెన్ని రకములున్నవి"యని యనుకొని యామె "లోకవృత్తము భూతవర్తమానములు మీకుఁ దెలిసియే యున్నది. శ్రీమార్ మల్హారిరావుహోళకరువారు ఎన్నో కష్టముల కోర్చి పేష్వాల రాజ్యమును స్థిరపఱుచుట మీకుఁ దెలిసినదే. అట్టి పేష్వాలు నేఁడు వారి సుబేదారు మరణానంతరము వారి వారసుల మగు మావలన యథాపూర్వముగ సేవలు చేయించుకొనుటకు మాఱు మాచిన్ని రాజ్యమును హరించుటకు వచ్చుచున్నారు. మన మందఱమును వారికి సామంతులము. నేఁడు నారాజ్యమును హరించినవారు రేపు మీరాజ్యములను హరింపఁ దలఁపవచ్చును; గావున ఈసమయమున మన మందర మొక్క మాటమీఁద నుండుట మంచిది. నారాజ్యమునకు అపాయశంక కలిగినది గనుక నేనిట్లు చెప్పుచున్నానని మీరు భావింపవద్దు. మీరు అందఱును నాకు సాయము చేయవలసినది" అని భోఁసలా,గాయకవాడ్, ధాభాడే మున్నగు రాజులకు వర్తమాన మంపెను. "మీకు సందేహాము

వలదు. మామాసైన్యములతో మే మందఱమును మీకు సాహాయ్యముగా వచ్చుచున్నా"మని యందులకు వారు ప్రత్యు త్తర మంపిరి.

పిదప అహల్యాబాయి సంగతిసందర్భము లన్నియుఁ దెలుపుచు మాధవరావుపేష్వావద్దకు దూత నంపఁగా "ఈసంగతి మాకుఁ దెలుపనక్కఱ లేదు. మీచర్యలకు మేము అడ్డురాము. మీరాజ్యమును గుఱించి ఎవరు దుశ్చింతనము చేయుదురో వారిని దండింపవచ్చును" అని యాతఁడు ప్రత్యుత్తర మంపెను. దీనితో అహల్యకు ఎక్కడలేని ధైర్యము వచ్చెను. "నేను స్త్రీని అగుట యథార్థము; గాని యట్లని యెవరు నాయెడల దుశ్చింతతో నుందురో వారిని బ్రతుకనీయను. నాపూర్వులు శూరులు. వీరులు. వారి శౌర్యవీర్యములు పేష్వాల రాజ్యశ్రీకి అవలంబనము లైనవి. నేఁటికిఁ గూడ ఇందూరుప్రభువులు పేష్వాల రాజ్యలక్ష్మికి కనుసన్నల మెలఁగు నౌకరులు. ఈసంగతిని గమనింపక వారు మామీఁదికి యుద్ధమునకు వచ్చెదరేని నాయభ్యంతరములేదు. నేను శస్త్రమును ముట్టకయే యొక వెదురుకఱ్ఱను మాత్రము చేతఁదాల్చి బయలుదేరితినేని పేష్వాల రాజ్యలక్ష్మికి అపాయము కలుగకమానదు. గనుక మాప్రభువు లగుపేష్వాలు మావలన యథాపూర్వకముగ సేవలు చేయించుకొనవలసినది. అట్లుగాక వారు మారాజ్యమును హరింపఁబూనుదురేని ఇది కొనసాగని పని యనియు, పయిగా వారి రాజ్యమునకే భంగము వచ్చు ననియు నమ్మ

వలసినది" అని యొక నిండుసభలో నహల్య యుపన్య
సించెను

ఈపలుకులు రఘునాథరావునకు ములుకులై నాటెను. అగుట నాతఁడు సందేహించుచుండఁగా గంగాధరుఁడు "అక్కడి రహస్యము లన్నియుఁ దెలిసిన నేను ఉండఁగా మీరు ఇట్లు కొంకుట ధర్మము గాదు. ముందునకు నడువుఁడు" అని చెప్పెను. రఘునాథరావు అట్లే చేసెను.

అహల్య యంతటితో నూరకుండ లేదు. ఆమె రఘునాథ రావువద్దకే యొక దూత నంపెను. "మీరు పురుషులు. బ్రాహ్మణులు. స్త్రీనైన నాతో యుద్ధము చేయుట మీకు తగని పని. యుద్ధములో మీరు గెలిచితిరేని స్త్రీని జయించినందు లకు లోకములో మీకు ప్రశంస రాదు. ఓడితిరేని స్త్రీ చేతిలో పరాజయము పొందిన మీయపకీర్తిని గుఱించి లోకము ఏమి చెప్పుకొనునో యోచించుకొనుఁడు. మీదంభములను జూచి నేను ఊరకుండుదానను గాను యుద్ధము తప్ప దందురా? రండు. మేము సిద్ధముగనే యున్నాము." అని యామె రఘు నాథరావునకు చెప్పిపంపెను ఇప్పటి కాతనికి చైతన్యము వచ్చెను. "ఇది చాల తప్పు పని" యని యాతఁడు నిశ్చయించు కొని తన యుద్దేశమును మార్చుకొని "మేము మల్హారిరా వును, ఖండేరావును, మాలేరావును చనిపోవుటచే దుఃఖసము ద్రమున మునిఁగియున్న మిమ్ము పరామర్శచేయుటకు వచ్చుచు

న్నాము; గాని వేలు గాదు" అని కబురు చేసి పరిమిత పరివారముతో వచ్చి యామెను పరామర్శించి వెడలిపోయెను.

ఇట్లు కారు క్రమ్మిన మేఘమాలిక విచ్చిపోయినతరువాత నామె నిశ్చింతతో రాజ్యపాలనము చేయసాగెను తుకోజీరావు అను దూరపు బంధువు నొకనిని మంత్రిగా నేర్పఱచికొని యామె సకలమును స్వయముగా విచారణ నేయుచుండెను. తుకోజీ సన్మార్గుఁ డగుటవలన తన ప్రభ్వీణియెడల నేమియు దుశ్చింత చేయక ఆమె యాజ్ఞ నెప్పుడును జవదాటక మాతృభావముతోఁ బ్రవర్తించుచుండెను. అహల్యగూడ నాతనియెడల చాల గౌరవమునే చూపెడిది; గాని ఆతనివలన తప్పు వచ్చినచో మాత్రము సహించెడిది గాదు. ఇందూరుపట్టణములో దేవీచందు అను నొక గొప్పసాహుకారు మృతి చెందెను ఆతని కేమియు సంతానము లేదు; గాని అనంతధనము కలదు. అంతట తుకోజీ ఆతని యాస్తి యంతయు వేలము వేయించి ఆసొమ్మును బొక్కసమునకుఁ జేర్చెను; గాని వెంటనే యీసంగతి రాణికిఁ దెలియవచ్చెను. అంతట నామె ఆసాహుకారు భార్యను రప్పించి యామె సొత్తు అంతయు తిరిగి యిప్పించి "నీవు నీచిత్తమువచ్చిన బాలుని పెంచికొని నీవంశమును నిలుపుకొనుము" అని యాజ్ఞ యిచ్చెను. ఆపట్టణమునందే తాపీదాసు, బనారసుదాసు అని యిరువురు అన్నదమ్ములుండిరి. వారు చాల శ్రమపడి నాలుగు లక్షల రూపాయలు సంపాదించి సంతానము లేకయే మరణించిరి. అప్పుడు తాపీ

దాసుభార్య అహల్యచెంతకు వచ్చి "అమ్మా, నాభర్తయు, నామఱఁదియు ననంతధనమును సంపాదించిపోయిరి. ఇప్పుడు మాకెవరును లేరు. మేము మీపాలనమున సుఖపడుచున్నాము; గావున మాధనమంతయు మీరు స్వీకరింపవలసిన" దని ప్రార్థించెను. గాని యహల్య యందుల కంగీకరింపక "నీభర్తయు, నీమఱఁదియు చెమట యూడ్చి సంపాదించిన ధనమును నేను తాఁకను. దానిని పుచ్చుకొనుటకంటె లోకములో ఘోర పాపము లేదు. ఆధనమును నీయిచ్చవచ్చినటుల వెచ్చుకొనుటకు మీకు సర్వాధికారములు గలవు; గావున నీవును నీతోడికోడలును గలిసి మీభర్తల పేరిట నేదయిన ధర్మకార్యములు చేసి వారియాత్మలకు సుగతిని గలిగించి మీస్వర్గమార్గమును నిష్కంటకము గావించుకొనుఁడు" అని చెప్పి యామెను పంపివేసెను. ఆమెయు రాణి చెప్పినట్లు తన తోటికోడలితో నాలోచించి తన భర్తపేరిటను మఱఁదలి పేరునను గొప్ప దేవాలయమును ఏటివద్ద నొక చక్కని ఘట్టమును కట్టించి ప్రఖ్యాతి వడసెను.

ఈమె చేసిన దానధర్మములకు లెక్కలేదు. ఈమె యెప్పుడును ధర్మమును గుఱించియే చింతించుచుండెను. ఇరుగు పొరుగురాలు లందఱును ఈమెను చాల గౌరవముతోఁ జూచుచుండిరి. ఎవరును ఆమెయెడల తప్పుదారి త్రొక్కుటకు సాహసింపఁజాలకుండిరి. ప్రజ లందఱును ఆమె పేరు చెప్పి

"మమ్ము రక్షించుటకు మానవజన్మ మెత్తిన దేవి" యని కొని యాడుచుండిరి.

ఒకప్పుడు ఉదయపురపురాణా అహల్య యెన్నివిధములఁ జెప్పినను వినక రామపురా యను గ్రామమును దీసికొనుటకు సిద్ధపడెను. అప్పుడు సైన్యము నంతను దీసికొనిపోయి తుకోజీ దక్షిణమున యుద్ధము చేయుచుండెను. అగుటచే రాజధానియం దున్న సైన్యము చాల స్వల్పమే యైనను సందేహింపక దానికి శఫరీభాయీ యనువానిని నాయకునిఁ గావించి పంపెను. రాణా యోడిపోయి అహల్యవద్దకు వచ్చి శరణుజొచ్చెను. అహల్య యాతనిని క్షమించెను.

ఇట్లు సకలవిధములను స్తుత్యర్హముగాఁ గాలము గడచి పోవుచుండెను. ఇట్లుండఁగా మంచాబాయి భర్త కాలధర్మము నొందెను. అంతట మంచాబాయి భర్తతో సహగమనము చేయుటకు సిద్ధపడెను. అహల్యాబాయి యనేకవిధముల బోధించెను; గాని ప్రయోజనము లేకపోయెను.

పిదప కొంతకాలము అహల్య ఇట్లే రాజ్యమును బాలించి పుణ్యలోకమునకుఁ బోయెను. ఆమె పరమపదించిన దినమున ప్రజ లందఱును చాల దుఃఖించిరి.

8

మైనాబాయి.

మైనాబాయి.

ధారానగరసంస్థానాధిపతి యగు ఖండేరావు బడోదా సంస్థానాధీశుని కొమార్తను పెండ్లియాడెను. ఆమె కాపురమునకు వచ్చిన స్వల్పకాలమునకే గర్భవతి యయ్యెను; గాని భర్త చనిపోయెను. పిదప నామె పుట్టినింటికిఁ బోయి కుమారునిఁ గని తానుగూడ మరణించెను. శిశువునకు ఆనందరావు అని పేరుపెట్టి మాతామహుఁడు పెంచెను.

ఆనందరావు యుక్తవయస్కుఁడైన పిదప సొంతసంస్థానమునకు వచ్చెను. రంగరావు అను ప్రధాని తక్కినయుద్యోగుల నందఱను లోఁపుచేసికొని ఆనందరావును తఱిమివేయుటకుఁ బ్రయత్నించెను; గాని ప్రజ లందఱును తమప్రభువు నెడల భక్తిని విడువక మంత్రిప్రభృతులను ఓడించి ఆనందరావునకే పట్టము గట్టిరి.

ఆనందరావు సింహాసన మెక్కెను; గాని ఆతనికిఁ గలిగిన చిక్కులకు అంతము లేదు. ఒకమూల ఓడిపోయిన రంగరావుప్రభృతులు కుట్రలు సాగించుచుండిరి. వేఱొకదెస సింధేహోళకరులు బాధింపఁజొచ్చిరి. ఆనందరావు ఈచిక్కుల

నన్నిటిని ఎట్లో సాధించుకొని వచ్చుచుండెను; గాని యంతలో నేదో వ్యాధివలన నాతఁడు స్వర్గస్థుఁ డయ్యెను.

మైనాబాయి ఈయానందరావు భార్య. ఆమె భర్త పోవునప్పటికి గర్భవతియై యుండెను. కంటకావృత మైన రాజ్యము ఆమె చక్కఁజేయవలసియుండెను. అయితే మురారి రావు అను జ్ఞాతి యొక్కఁడు లంచము లిచ్చి ఉద్యోగుల నందఱను స్వాధీనపఱచికొని తుదకు సంస్థానమునుగూడ వశ పఱచికొనియెను. ఇట్టి విపత్సమయములోఁగూడ మైనాబాయి చిత్తస్థైర్యమును గోల్పోవక బాగుగ నాలోచించి ఇట్టిస్థితిలో ప్రసవసమయమున ధారానగరమున నుండుట మంచిది గాదు అని నిశ్చయించుకొని యిందూరుపట్టణమునకుఁ బోయెను.

నెలలు నిండిన తరువాత మైనాబాయి కుమారునిఁ గనియెను. "భయము వలదు. నీయెడల నీశ్వరానుగ్రహము గలదు. కుమారుఁడు కలుగుటయే యందుల కుదాహరణము. ఇఁక ధారానగరసంస్థాన మెట్లును నీదే" యని హితచింతకు లామెకు ధైర్యము గొలిపిరి. పిల్లవానికి రామచంద్రరావు అని నామకరణము చేయఁబడెను.

"ఈశ్వరుఁ డవలంబము నిచ్చినాఁడు. ఇఁక నూరకుండ వలసిన యగత్యము లేదు" అని తలఁచి మైనాబాయి కుమా రుని నిమిత్తము మఱల ధారానగరసంస్థానమును స్వాధీనము

చేసికొనుటకు నిశ్చయించుకొనియెను. ఇక్కడ నిట్లుండఁగా నచ్చట ధారానగరదుర్గమును పాలించు ప్రభువు మంచివాఁడగుటవలన మురారిరావుపక్షమును విడిచి "నాకు రామచంద్రరావు ప్రభువు" అని ప్రకటించెను. ఇట్లు క్రమక్రమముగా పరోక్షమునందే ధారానగరమున బాలరాజునకు బలము కలుగఁజొచ్చెను.

ఇది యంతయుఁ జూచి మురారిరావు "కథ అడ్డముగా తిరుగుచున్నది" అని భావించి కపటము సేయుటకు నిశ్చయించుకొనియెను. "నేను మీయెడల నెప్పుడును ద్రోహచింత నెఱుఁగను. నావలన నేమయిన నపరాధములు జరిగిన పక్షమున మన్నింపవలసినది. ఇఁక ముందు మీయాజ్ఞ ననుసరించి ప్రవర్తింతును" అని మధ్యవర్తులద్వారా మైనాబాయికి వర్తమాన మంపెను. మోస మెఱుఁగని రాణి ఈశ్వరలీల యిట్లున్నదని భావించి పిదప మురారిరావు ధారానగరమునకు రావలసిన దని యాహ్వానింపఁగా వెంటనే బయలుదేఱెను.

మార్గమధ్యమున మురారిరావుపక్షమువా రనేకు లామెను కలిసికొని అనేకవిధములఁ బొగడి "మురారిరావు మీయెడల నిప్పుడు మిపుల భక్తుఁడై యున్నాఁడు. అతఁడు గతమునకు చాల పశ్చాత్తాపపడుచున్నాఁడు" అని బొల్లిమాటలు చెప్పి యామెను మఱింత నమ్మించి ధారానగరమునకుఁ గొనివచ్చి యొక గృహమున విడియించి మురారిరావును దోడి తెచ్చుటకు వెడలిరి.

వారట్లు యిల్లు విడుచుటయే తడవుగ విచ్చుకత్తులు బూనిన భటులు వచ్చి మురారిరావుపక్షమున యిల్లు ముట్టడించిరి. క్షణములో నీసంగతి రాణికిఁ దెలిసెను. ఆమెను నమ్మియున్న భటులు కొందఱు లోపలకుఁ బోయి "ఇట్టి యాపద వచ్చినది. ఇప్పుడు విచారించుచుఁ గూర్చుండిన ప్రయోజనము లేదు. ఇప్పుడు తరణోపాయము చూడవలెను. వెంటనే మీరు పురుషవేషము ధరించి తప్పించుకొనిపోవుట మంచిది" అని చెప్పిరి. అందుమీఁద నామె యిట్లు చెప్పెను. "మీరు చెప్పినది యొక యుపాయమే; గాని నేను దాని ననుసరింపఁజాలను. నా పుట్టినింటివారును, అత్తింటివారును గూడ శూరులు. అట్టి వంశములోఁ బుట్టి యిట్టివంశము మెట్టి నేను పాఱుబోతుల పని చేయనేల?"

ఇది యిట్లుండఁగా రాణిని మిక్కిలి ప్రేమించు నొక దాసి తన కుమారు నక్కడ నుంచి యుక్తితో బాలరాజు నెత్తుకొనిపోయి కోటలో నున్న దుర్గాధిపతి కప్పగించెను. పిదప మైనాబాయి "రాజు సురక్షితుఁ డయ్యెను. ఇఁక నేను ఏమయినను విచారము లేదు. అయినను మనము ఊరకుండనేల? మన దేహముననీరక్తము ప్రవహించుట లేదా? శత్రువులు మనతోఁ బోరవచ్చినచో వారిని ఊరక విడువనేల? అధములు, అన్యాయమునకు ఒడిగట్టినవారు నగు శత్రువులు అంత ధైర్యముతో వచ్చినచో మనమేల వెనుదీయవలయును?" అని చెప్పెను. ఇది విని అక్కడ నున్న స్వల్పపరివారము పోరు

షము తెచ్చుకొని రాణి చెప్పినట్లు చేయుటకు నిశ్చయించు కొనియెను.

అవసరమైనచో యుద్ధము చేయుట కిట్లన్ని యేర్పాట్లును చేసికొని మైనాబాయి తన స్థితిగతు లన్నియుఁ దెలుపుచు "సాహాయ్యము జేయవలసిన" దని శిందేకును, ఇంగ్లీవారి కిని కబురు చేసెను; గాని వారెవరును మాట్లాడలేదు. అయితే యీసంగతి మాత్రము మురారిరావునకుఁ దెలిసిపోయెను. తోడనే "చూడు ఈయధముురాలి నేమిచేసెదనో ? నేలఁబెట్టి కాలరాయకపోయిన నేను మురారిని గాను" అని యాతఁడు నిప్పులు గ్రక్కసాగెను. అప్పుడు మైనాబాయి యిట్లు వర్త మానము చేసెను.

"నీవెంత గింజుకొనినను ప్రయోజనము లేదు. ధారా నగరసంస్థానప్రభు వగు రామచంద్రరావు నీకు చిక్కఁడు. ఆతఁడు రేపల్లెలో కృష్ణునివలె నిన్ను సంహరించుటకు పెరుగు చున్నాఁడు. ఇఁక నన్ను నీవు ఏమి చేసినను నాకు చింతలేదు. ఇట్లని నీకు నేను స్వాధీన మగుట కలలోనివార్త నాకంఠములోఁ బ్రాణము లుండఁగా నీవు నిశ్చింతుఁడవు గాఁజాలవు."

ఇది విని మురారిరావు యుద్ధమునకు సిద్ధపడెను. గాని బడోదానుండి మంత్రి తమ్ముఁ డగు సఖారాంచిమణాజీ యను నాతఁడు పెద్దసైన్యముతో వచ్చుచున్నాఁ డని తెలిసెను. ఇది తెలియుటయే తడవుగ మురారిరావు పట్టణము విడిచి పాఱి పోయెను.

పిదప మైనాబాయికి పట్టణము సులభముగ స్వాధీన మయ్యెను. వెంటనే యామె కుమారునిఁ జేరుకొని యాతని పేర పరిపాలనము ప్రారంభించెను. కొంతసేపటికి సఖారాం చిమణాజీ వచ్చి చేరుకొనియెను. ఆతఁడు రక్తపాతము లేకుండ నగరము చేఁజిక్కినందుల కానందించెను; గాని రాణి స్వయ ముగ రాజ్యము చేయుటకు సమ్మతింపకపోయెను. తనకును, తనరాజునకునుఁ గూడ కొంతలాభము కలుగవలయు నని యాతని యభిప్రాయము; గాని మైనాబాయి యీరెండింట నొకదానినిఁ గూడ కొనసాగనీయలేదు. తుదకు సఖారాం చిమణాజీ మంత్రిగా నుండుట కంగీకరించెను.

ఈవిధమున అనేకవిపత్పరంపరలు సంభవించుటచే సంస్థానమునకు చాల అప్పు పెరిగెను. మంత్రియు రాణియుఁ గూడ అనేకోపాయములు పన్నిరి. ఈసందర్భమున మంత్రి చచ్చిపోయెను. బాపూరఘునాథరావు అను నతఁడు దివా నయ్యెను.

మఱలఁ రాణియు మంత్రియు ఆలోచనలకుఁ బ్రారం భించిరి. అనేకము లగు ఊహాలు తట్టెను. చాల ఎత్తులు వేసిరి; గాని ప్రయోజనము కలుగలేదు. "ఇక నిది గాదు మార్గము" అని చెప్పి రాణి పరదేశములమీఁదికి దండయాత్రలకు బయలు దేఱెను. చాల ధనము సంపాదించి యీదండయాత్రలవలన వచ్చిన ఆపదల నన్నిటినిఁగూడ తొలఁగించి రాణి సంస్థానము

ననేకవిధముల బాగుచేసి కొమారుని పెంచి పెద్దఁజేసి పరిపాలనమునందలి మర్మముల నన్నిటిని ఉపదేశించి యుక్తసమయమున నాతనికి రాజ్య మిచ్చి బ్రతికి యున్నంతకాలమును ఈశ్వరార్చనము చేసి పిదప పరలోకమునకుఁ బోయెను;

9

మల్లమ దేవి

మల్లమదేవి.

బొబ్బిలిసంస్థానేశ్వరుఁ డగు రావు గోపాలకృష్ణరంగా రావు చక్కఁగా రాజ్యము నేలుచుండెను. పరిపాలనమున స్వయముగ దక్షుఁ డగుటవలనను, తమ్ముఁ డగు వెంగళ్రావును, చెలికాని వెంకయ్య, తాండ్ర పాపారాయఁడు మున్నగు బంధువులను సకలవిషయములయందును చేదోడువాదోడుగ నుండుట వలనను సంస్థానమును బరిపాలించుట యాతనికి విలాసముగ నుండెను.

ముజఫరుజంగు అను తురుష్కుఁడు తన తాత తనకు చేసిన వాగ్దానముప్రకారము హైదరాబాదు సంస్థానము తన స్వాధీన మగునట్లు సాయము చేసినచో ఉత్తరసర్కారులు మీకిచ్చెద నని పరాసువారి సాయము గోరెను. పుదుచ్చేరిలో నప్పుడు ఫ్రెంచిగవర్నరుగా నున్న డూప్లే యందుల కంగీకరించి యట్లే చేసెను. ముజఫరుజంగు తన వాగ్దానమును చెల్లింపవలసినవాఁ డయ్యెను. అపుడు నవలక్ష కళింగాధినాథుఁ డగు విజయరామరాజు అందులకు అంగీకరింపక "పరాసులు మనకు క్రొత్త. నేఁడు మీకు సాయము చేసి యొకళ్లను నాశనము చేసిరి. రేపు మీకంటె నధికముగ నాశపెట్టినచో నిన్ను

నాశనముచేసి వేఱొకనికి సాయము చేయుదురు. కావున వారికి ఉత్తరసర్కారు లిచ్చి బలవంతులను గావింపకుము” అని ముజఫరుజంగుతో రాయబారములు నడపెను.

ఈసంగతి పరాసులకుఁ దెలిసెను. ఏమి చేయవచ్చును? ఉత్తరసర్కారులయం దెల్ల విజయరామరాజు చాల గొప్ప వాఁడు. ఆతనికి చాల పలుకుబడి కలదు. ఆతఁ డడ్డెనేని ఉత్తర సర్కారులలో ప్రవేశము గలుగదు. ఈవిషయము లన్నియు చక్కఁగ యోచించుకొని దూప్లే “మీరు అడ్డు రావలదు. మీకే మియు ఇబ్బంది లేదు. పయిగా రాజమహేంద్రవరము సర్కారును శ్రీకాకుళము సర్కారును తక్కువ శిస్తునకు మీకు కాలున కిచ్చెదము” అని రాజుతో రాయబారము సాగించెను.

రాజునకు ఇది చాల లాభకరముగా తోఁచెను. ఇది వఱకు రాజమహేంద్రవరము శ్రీకాకుళము సర్కారులలోని జమీందారులును, పాళెగాండ్రును, తనతో సమానులు గాక పోయినను తనకు సామంతులుమాత్రము కారు ఇప్పుడు రాజ మహేంద్రవరశ్రీకాకుళసర్కారులు తన వైనచో వారంద ఱును తన శ్వేతాతపత్రమునీడకు వత్తురు. ఈసంగతి యోచించు కొని రాజు అందుల కంగీకరించెను. ఉత్తరసర్కారులు నిరా ఘాటముగ పరాసులకు స్వాధీన మయ్యెను.

ఈసంగతి బొబ్బిలివారికి తెలియవచ్చెను. ఇది యిట్లు జరి

గినచో ఇంతవఱకును హైదరాబాదు నవాబుచేతి క్రిందనున్న తాము తోటి విజయరామరాజునకు పన్ను కట్టవలసివచ్చెను ఇంతకంటె అవమానకర మేమున్నది? ఇదంతయు చక్కఁగా యోచించుకొని వారు రాజమహేంద్రవరము శ్రీకాకుళము సర్కారులు విజయరామరాజునకు రాకుండఁ జేసిరి.

దీనితో విజయరామరాజునకు బ్రహ్మాండమైన యాగ్రహము వచ్చినది. "నాకు సంక్రమించెడి రాజ్యమును రాకుండఁ జేసినారు; గావున బొబ్బిలికోట నేలకున్న నేను క్షత్రియుఁడను గాను" అని యాతఁడు శపథము దాల్చెను. ఇరువురును గూడ పిదప క్రోధకారణములను పెంచుకొనిరి.

కొన్ని దినములు గడచిన తరువాత ఈగడబిడలో శిస్తులు బకాయిపెట్టిన జమీందారులవద్ద వసూలుచేయుటకు హైదరుజంగు సాహాయ్యముతో బుస్సీ బయలుదేఱెను. ఆతఁడు రాజమహేంద్రవరమువద్ద కోటిలింగక్షేత్రమున మకాముచేసి జమీందారుల కందఱకును తాఖీదులు పంపెను. జమీందారు లందఱును వచ్చిరి. విజయరామరాజుగూడ వచ్చెను; గాని బొబ్బిలివారు రాలేదు. విజయరామరాజు తాను బయలు దేఱుటకు ముందు కలిసిపోదము రమ్మని బొబ్బిలివారికి వార్త నంపెను; గాని వారు ఆ రాయబారిని కొట్టి అగౌరవ పఱచిరి.

రాజునకు మంచి యవకాశము దొరకెను. ఆతఁడు

ముందు హైదరుజంగును స్వాధీనపఱచికొనియెను. పిదప నిరు వురును గలిసి బొబ్బిలివారిమీఁద బుస్సీకి అసూయ కలిగించిరి. "నాతాఖీదులను వీరేల లక్ష్యము చేయరు?" అని బుస్సీ ఆగ్రహము వహించెను. ముందు మకాములో రావువారి రాయబారులు వచ్చి బుస్సీతో మాట్లాడిరి. "మావిరోధి యగు విజయరామరాజు మీవద్ద నుండుటచే మాకు గౌరవములు జరుగవని భయము. మీ రభయ మిచ్చెద రేని మాదొరను తోడుకొని వచ్చెద" మని వారు చెప్పిరి. "అందఱు దొరల కంటె వెలమదొరల యాధిక్యమేమి? ఎవరికిని జరుగని యవమ ర్యాద మనవద్ద వారి కేల కలుగును? విజయరామరాజు మన వద్ద నుండిన వారికి మూడు కీడేమి? వారు తప్ప మనవద్దకు మఱెవరును రాఁగూడ దని వారి యభిప్రాయమా? రాజునకును తమకును విరోధము లుండిన వాని దారి నవి యుండును. మనవద్ద వాని ప్రసక్తి యేమి? రాజు తమమీఁద మనవద్ద కొండెములు ఏమియుఁ జెప్పలేదే? చెప్పెనే యనుకొనిన వానిని మన మేల విందుము? కలిసిపోద మని రాజు వార్త నంపఁగా ఆదూతను అగౌరవపఱుపవలసిన యావశ్యకము రావువారి కేమి వచ్చెను? ఇదంతయు తిరుగుబాటునకు లక్ష ణము. ఇఁక వారు మన చెంతకు రానక్కఱ లేదు" అని హైదరుజంగును బుస్సీయుకూడఁ బలుకుకొనిరి ఈసమయము కనిపెట్టి "రాజు బొబ్బిలిని నాకు పట్టము కట్టినచో బకాయి యంతయు నిప్పుడే తీర్చివేసెదను. ఎప్పటి కప్పుడు శిస్తు చెల్లించు

చుందును. ఇప్పటివలెనే మీ రాత్రాక్షిదులు వచ్చిన వెంటనే ఎక్కడకు రమ్మనిన అక్కడకు వచ్చెదను'' అని చెప్పెను. బుస్సీ రాజునకు మాట యిచ్చెను.

ఇంకను ముందునకుఁ బోయిన తరువాత మఱల వెలమ వారి రాయబారులు వచ్చిరి. "మాదొర తిరుగుబాటు యెఱుఁ గడు. మీయెడల వారికి గల భక్తికి పారము లేదు. చిన్న దొరగారి పెండ్లి యగుచుండుటచే కదలుటకు వీలులేకుండ నున్నది. ఆగ్రహము వల''దని వారు చెప్పిరి; గాని బుస్సీ కామా టలు నచ్చలేదు. "కోట ఖాళీ చేసి వెడలిపోవలసినది. మేము బొబ్బిలిని విజయరామరాజునకు పట్టము కట్టెద'' మనియు, "మీరు ఇఁకనైన మాయాజ్ఞలకు బద్ధులైయుందురేని మఱియొక పరగణా మీకిచ్చెద'' మనియు ఆతఁడు బదులు చెప్పెను.

రాజీ కుదురలేదు. పరాసువారు బొబ్బిలి ముట్టడించిరి. అప్పుడుగూడ రావువారు మఱల సంధిప్రయత్నము చేసిరి. "బొబ్బిలి విడిచిపొం''డని బుస్సీ చెప్పెను. "మేము విడువము'' అని రావువారు చెప్పిరి. యుద్ధము ప్రారంభ మయ్యెను.

రాజు సైన్యముతోఁ గూడ పరాసువారి సైన్యము నలువది వేలు. బొబ్బిలి రాణువ నాలుగువేలు మాత్రమే. వెల మలు చాల నావేశముతోఁ బోరిరి. అయినను ప్రయోజనము కలుగలేదు. కొంతసేపటికి వారికి అపజయశంక వొడమెను

"పురుషు లందఱును యుద్ధములోఁ జచ్చిపోవలసినది" అని యాజ్ఞాపించి రంగారావు "అంతఃపురము చక్కఁబెట్టుము" అని చెలికాని వెంకయ్యకుఁ జెప్పెను.

వెంకయ్య కత్తి పుచ్చుకొని అంతఃపురము ప్రవేశించెను. మల్లమ్మ యాతనిం గాంచి "వెంకయ్యా, రావువారి స్థితి యింతకు వచ్చినదా? అయినను బెంగలేదు. వెలమలు ఒకరికి లొంగరు. అంతియే చాలును. బొబ్బిలిబెబ్బులి యింకను బ్రతికి యుండఁగా నాకు వైకుంఠయాత్ర. ఇంతకంటె అదృష్ట మేమున్నది? అయిన నంతఃపుర మంతయుఁ దిరిగి రమ్ము" అని చెప్పెను. వెంకయ్య అంతవఱకును వంచికొనియున్న మొగము నెత్తి జేవురింపఁజేసికొని "ఒకటి రెండు" అని లెక్కించుచు అడ్డు లేని యంతఃపుర మంతయు కలయదిరిగెను.

ఇట మల్లమ కుమారుఁ డగు వెంకటరాయని దాసి వెంకటలక్ష్మి చేతి కిచ్చి దీవించి దోసెడువరాలు దాని చేతఁబోసి "నానాయన నెట్లయిన నీవు చామర్లకోటయందలి నాచెల్లెలు జగ్గమ్మవద్దకుఁజేర్పుము. బ్రతికియుండినచో రావువారి పగదీర్చుటకు—విజయరాముని చిత్రవధ చేయుటకు ఈచిన్ని మొలక చాలును" అని చెప్పి పంపివేసెను. ఇంతలో అపూర్వవ్యాధశిఖామణియగు వెంకయ్యయక్కడకువచ్చెను. మల్లమ్మ "తమ్ముఁడా, వచ్చితివా?" యని "రావువారిపక్షము అక్రమము కాదేని, ఈశ్వరుఁడు న్యాయమును పాలించునేని, నానాథుఁడు ఏపాపము

నెఱుఁగఁ జేని, నేఁడు సంఘమరణము పాలైన యిందఱు వెలమకాంతలును స్త్రీత్వమునకు ఆదర్శకురాండ్రేని, నేను రావు గోపాలకృష్ణరంగారావుదొరవారి పదదాసి నేని అన్యాయమున కొడిగట్టిన రాజు మాకోటముందు దిక్కుమాలిన చావు చచ్చుఁగాక" అని మూడుమారులు తూర్పుమొగముగా దుమ్మెత్తిపోసి వెంకయ్యచేత నున్న కత్తి పుచ్చుకొని పొడుచుకొని వీరస్వర్గమునకుఁ బోయెను.

10

పద్మిని.

పద్మిని.

ఉదయపురము నేలు రాణా లక్ష్మణసింహుఁడు అను నాతనికి భీమసింహుఁడు అను పినతండ్రి యుండెను. ఆతఁడు భీమపరాక్రమశాలి. రాణాకు కుడిభుజమై యుండి యీతఁడు అతని కనేకలాభములను గలిగించుచుండెను.

ఆతని భార్యపేరు పద్మిని. ఈమె సింహళద్వీపాధిపతి యగు హమీరసింహుని కొమార్త. ఈమె పృథివిలో నింతటి సుందరాంగి లేదని ప్రఖ్యాతి వహించెను. ఈసౌందర్యమునకుఁ దోడు అనంతసుగుణము లామెకు వన్నె దెచ్చుచుండెను. ఈమె భర్తకు పదదాసియై అన్యము నెఱుంగక మహాపతివ్రత యని ప్రఖ్యాతి వడసెను.

ఆకాలమున డిల్లీని అల్లాయుద్దీను అను ఖిల్జీవంశజుఁడు పరిపాలించుచుండెను. ఇతఁడు ప్రారంభమున పెదతండ్రిపాదముల నాశ్రయించి పెద్దయై తుద కాతనిం జంపి డిల్లీసింహాసనము నెక్కిన ధర్మాత్ముఁడు.

ఈతఁడు పద్మిని సుందరి యని వినియెను. ఈవినికి మో

హామును బుట్టించెను. తుద కది మిక్కుటమయ్యెను. అప్పు డాతఁ డెట్లయిన పద్మినిని ఢిల్లీకిఁ దీసికొనిరావలె నని నిశ్చయించుకొనియెను; గాని యది యెట్లు?

ఆలోచనలు ప్రారంభ మయ్యెను. నర్మసచివు లందఱును జేరి యాతనిం బొగడి "పద్మినిం బొందకున్న నీసౌందర్యము, నీచాతుర్యము, నీరసికత, తుదకు నీజీవితముగూడ వ్యర్థ" మని పురి యెక్కించిరి. "మన కిన్ని యాలోచన లవసరము లేదు. రహస్యముగ కుంటెనకత్తెల నంపిన పద్మిని పిట్టవలె యెగిరి నీయంతఃపురమునకు వచ్చి వ్రాలును" అని యొక్కఁడు చెప్పెను. "పద్మినిమీఁద మాదృష్టి పడినది. వెంటనే యామెను ఢిల్లీకి పంపవలసిన దని వార్త నంపినచో రాజపుత్రులు కిక్కురు మనకుండ నామెను దెచ్చి విడిచిపోయెదరు" అని మఱి యొకఁడు చెప్పెను. "లేకున్న మీఁకోట నేలమట్టము గావింతు మను మాటకూడ ఆమాటకుఁ జేర్పవలె" నని వేఱొకఁడు చెప్పెను; "భీమసింగు తెలివైనవాఁడు. ఆతఁడు తనకు సొంతముగా ఒక రాజ్యము లేకుండుటకు విచారించుచుండును. 'నీకొక పరగణా యిచ్చెదము. పద్మినినిఁ దెచ్చి యిమ్ము' అని వర్తమాన మంపినచో పని జరుగును" అని యింకొకఁడు చెప్పెను; గాని యివి యేమియు చక్రవర్తికి నచ్చలేదు, ఆతఁడు వీరిని దూరముగా నుండుఁ డని చెప్పి అమాత్యులను సేనాధిపతులను ఒకచోఁ జేర్చి సలహా లడిగెను. అందఱు నన్ని విధ

ములను జెప్పిరి. తుదకు పర్యవసాన మేమనఁగా? "రాజపుత్రులు చాల పట్టుదలగలవారు. యుద్ధముచేసి అందు జయించినఁగాని మనకు లాభము లేదు,"

ఈనిశ్చయముతో అల్లాయుద్దీను బ్రహ్మాండ మైన సైన్యమును వెంటనిడుకొని వచ్చి చిత్తూరు దుర్గమును ముట్టడించెను. ఈముట్టడికి కారణము తెలియక రాజపుత్రులు కళవళపడుచుండఁగా "పద్మినీదేవి త్రిలోకసుందరి యనియు, ఆమె డిల్లీపాదుషాహా అంతఃపురమున నుండవలసిన దనియు విన్నాము. ఆమె నిమిత్తమే మేము వచ్చినాము. మాపద్మినిని మాకీయవలసినది. లేకున్న చిత్తూరు దుర్గము నేలమట్ట మగును. దుర్గములోని యొక్క ప్రాణిగూడ మిగులదు" అని అల్లాయుద్దీనుని వద్దనుండి రాయబారివచ్చి చెప్పెను.

రాజపుత్రుల క్రోధము మిన్ను ముట్టెను. ఫిరంగిగుండ్లతో వారు యవనునకుఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చిరి.

యుద్ధము ప్రారంభ మయ్యెను. క్రిందనుండి తురుష్కులును కొండమీఁది కోటలో నుండి రాజపుత్రులును ఫిరంగులను, తుపాకులను ప్రేల్చుకొనసాగిరి. అసౌకర్యము లధికమగుటవలన యవనులలో నష్ట మధికమయ్యెను.

కొన్ని దినములు గడచిన తరువాత అల్లాయుద్దీనునకు విజయాశ సన్నగిల్లెను. తుద కాతఁడు "పద్మినిని మా కీయ

నక్కఱలేదు. ఒక్కమాఱు చూపినఁ జాలును. మేము ముట్టడి లేపుకొని వెడలిపోయెదము" అని యాతఁడు కోటలోనికి వర్తమానము చేసెను; రాజపుత్రులు దీనిని గుఱించి దీర్ఘముగ యోచించిరి. "అంతటి బింకములు సన్నగిల్లినపుడు ఇఁక వీడేమి చేయఁగలఁడు;" అని వారు యోచింపఁజాలక పోయిరి. "పద్మిని నీకు ప్రత్యక్షముగఁ గాన్పింపదు. నీకు అంగీకార మేని నీవు ఆమె ప్రతిబింబము నద్దములోఁ జూడవచ్చును" అని ప్రత్యుత్తర మంపిరి. అల్లాయుద్దీను అందులకే యంగీకరించెను.

కోటలోఁ బ్రయత్నము లన్నియు ముగిసిన తరువాత "రావచ్చు" నని వార్త వచ్చెను. తోడనే పాదుషా అలంకరించుకొని ఒంటరిగా కొండమీఁదికిఁ బోయెను. రాజపుత్రు లాతనిని చాల గౌరవించి పద్మినీప్రతిబింబమును జూపిరి. పాదుషాహా పరమానందభరితుఁడై "ఇదివఱకు మీమర్యాదలు తెలియక మీమీఁదికి దండెత్తివచ్చినాము. మిమ్ము అక్రమపుఁగోర్కె కోరినాము. అపరిచితులమై యున్నపుడు జరిగి పోయిన పొరబాటులను మన్నింపవలసినది. ఇక్కడనుండి డిల్లీ పాదుషాహాలకును, చిత్తూరురాజపుత్రులకును శాశ్వత మయిన స్నేహబాంధవ ముండవలయు నని నేను కోరుచున్నాను. ఈ రెండు పక్షములవారును ఐకమత్యముతో నున్నచో జగత్తంతయు నేకమయినను భయములేదు" అనిచెప్పెను. రాజపుత్రులు

గూడ ఇందుకనుకూలముగఁ బలికిరి. ఉభయులకును స్నేహ మయ్యెను.

అల్లాయుద్దీను సెలవుదీసికొని బయలుదేఱెను. తురుష్కుని సాగనంపి వచ్చుటకు రాజపుత్రులు భీమసింగున కాజ్ఞాపించిరి. భీమసింగును, అల్లాయుద్దీనును, ఆమాటయు, నీమాటయుఁ జెప్పుకొనుచు కొండ దిగఁజొచ్చిరి.

చాలదూరము వచ్చిన తరువాత ప్రక్కల నున్న తుప్పల నుండి కొందఱు తురకభటులు వచ్చి భీమసింగునిఁ బట్టుకొని కాలుసేతులు బంధించిరి. "భీమసింగు మాఖైదీ, పద్మిని మాగుడారమునకు వచ్చునంతవఱకును ఆతఁడు మాబందీ. ఆమె రాకున్న భీమసింగును చెక్కముక్కల క్రిందఁ గొట్టి మేము వినోదముగఁ బెంచుకొనుచున్న పిట్టలకు ఆహారముగాఁ బెట్టెదము'' అని ఫాదుషాహా కొండమీఁదికి కబురు పంపెను.

ఇది విని కోటలోనివా రందఱును డిల్లవోయిరి. లక్ష్మణసింగునకు మీఁది ప్రాణములు మీఁది కెగిరిపోయెను. పద్మిని కిప్పు డేమి జవాబు చెప్పవలెను? ఎవరికి నేమియు తోఁచ దయ్యెను. అందఱును పాములవలె బుసకొట్టుట తక్క నెవరు నేమియుఁ జేయఁజాలకయుండిరి. రాణా ఎంతసేపు యోచించినను ఏమియుఁ దోఁచక "దర్శన మీయవలెను" అని పినతల్లికి వర్తమానము చేసెను. "ఇప్పుడు దర్శనము లక్కఱలేదు.

పద్మిని మీఁగుడారమునకు వచ్చును. ఆమె వెంట ఆమెను సాగ నంపుటకు ఆమె దాసీలు ఏడువందలును ఏడువందలపాలకు లలో వచ్చెదరు. వారందఱును విడియుట కొక్క పెద్ద గుడా రమును నిర్మింపవలెను. దానివద్ద మగవాఁడు—బాలుఁడు గూడ నుండఁగూడదు. చూడఁగూడదు. కొంతసేపయిన తరు వాత పద్మిని తన వెంట వచ్చిన దాసీల నందఱను కోటలోనికిఁ బంపివేసి తానొక్కతె మీ స్వాధీన మగును. అని తురు ష్కునకు కబురుచేయవలసిన" దని చెప్పెను. భీమసింగు ఇది విని మొదట ఉలికిపడెను; గాని పిదప అందలి యాంతర్య మును గ్రహించి పరమానందభరితుఁడై అట్లే చేసెను. తురు ష్కుఁ డిందులకు అంగీకరించి సర్వమును సమకూర్చెను.

యుక్తసమయమున ఏడువందల పల్లకులును కోటలో నుండి వచ్చి గుడారమున విడిసెను. పాలకి ఒకటికి పదార్గురు చొప్పున బోయీ లుండిరి.

కొంతసేపటికి అల్లాయుద్దీను ఎదుటకు ఒక సరదారు వచ్చి "భీమసింగునకును, పద్మినీదేవికిని శాశ్వతవియోగము గలుగుచున్నది. ఈసమయమున ఈమెతో మాట్లాడుటకు భీమసింగునకు ఒక్కక్షణ మవకాశ మీయవలెను. ఇది కానున్న నీదేవి కోరిక" యని చెప్పెను. "అట్లయిన అభ్యం తర మేమి;" యని యల్లాయుద్దీను అందుల కంగీకరించెను. భీమ సింగు గుడారము జొచ్చెను. ఇది యైన కొంతసేపటికి కొన్ని పాలకులు కొండమీఁదికి బయలుదేఱెను. అదేమని పాదుషా

యడుగఁగా "ఇందు షరతునకు వ్యతిరేక మేమియు లేదు. పద్మినిని సాగ నంపి ఒక్కొక్కదాసి వెడలిపోవుచున్నది" అని ప్రత్యుత్తరము చెప్పఁబడియెను. ఆపల్లకులలో నొకదానిలో గూర్చుండి భీమసింగు కోటలోనికిఁ బోయెను.

ఎంతసేపటికిని ఈసమావేశము ముగియకపోవుటచే అల్లాయుద్దీను త్వరపడఁజొచ్చెను. తుదకు విచ్చుకత్తులు బూనిన రాజపుత్రులు వందలకొలఁది గుడారమునుండి వెలువడి తురుష్కులమీఁదఁ బడిరి. అల్లాయుద్దీను రాజపుత్రులు చేసిన మోసము నప్పుడు గ్రహించి కాళ్లకు బుద్ధిచెప్పెను. క్షత్రియులు తురకలను దొరకినంతవరకును సంహరించి వారి సామగ్రి యంతయుఁ గొనిపోయిరి. పద్మిని నందఱును పొగడిరి.

సంవత్సరము గడచిన తరువాత అల్లాయుద్దీను మఱల దండెత్తివచ్చెను. ఉభయపక్షములవారునుగూడ ఘోరముగఁ బోరిరి. రాజపుత్రులలోఁ బురుషు లందరును యుద్ధములో మడిసిరి. పద్మిని మున్నగు క్షత్రియస్త్రీలెల్లరును అగ్నిగుండములలో నుఱికి ప్రాణములు విడిచిరి. వల్లకాడులతో నిండియున్న చిత్తూరుదుర్గమును అల్లాయుద్దీను స్వాధీనపఱుచుకొనియెను.

చెన్నపురి: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.